

СТИСЛИЙ ВИКЛАД ЗВІТУ

«ПЕРСПЕКТИВНІ ФОРМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ, БАЗОВАНІ
НА ПРИНЦИПАХ ДРУЖНОСТІ ДО ДИТИНИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ»

«Є діти з багатих і є діти з бідних сімей. Але ми говоримо про те, що всі діти багаті – немає бідних дітей. Усі діти – незалежно від їхньої культури, достатку, забезпечення – є духовно багатими, талановитішими, сильнішими й розумнішими, ніж ми можемо припустити...»

... Хоча дитина не є матеріально багатою, але вона народжується з величезним потенціалом, який може бути виражений сотнею мов: вона – активний дослідник, учень, який шукає сенс світу від народження, співтворець знань, самобутності, культури та цінностей; дитина, яка може жити, вчитися, слухати і спілкуватися, але завжди на зв'язку з іншими; цілісна дитина – це дитина з тілом, розумом, емоціями, творчістю, історією та соціальною ідентичністю; істота, чия індивідуальність і самостійність залежать від взаємозалежності; істота, яка потребує й прагне зв'язків із іншими дітьми й дорослими; повноправний громадянин у суспільстві; суб'єкт права, якого суспільство має поважати й підтримувати»¹.

Провідний європейський лідер у дошкільній освіті
Лоріс Малагудзі (Loris Malaguzzi) про «образ дитини»

Авторський колектив:

Наталія Датченко (керівник колективу), к. пед. н. Оксана Корнєєва

Автори висловлюють щире подяку Олені Сакович – керівнику секції «Освіта» Представництва ЮНІСЕФ в Україні – за сприяння у розробці методології дослідження, а також Ользі Долініній, Наталії Бородчук та Наталії Кияк за ефективну взаємодію з ЮНІСЕФ під час підготовки звіту. Особлива подяка Міністерству освіти і науки України і особисто С. І. Неряновій, а також пілотним ОТГ за надання можливості професійної комунікації.

Цей звіт було створено за фінансової підтримки ЮНІСЕФ. Зміст матеріалу є винятковою відповідальністю автора та не завжди і не обов'язково відображає точку зору ЮНІСЕФ.

¹<http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/2173/1/%C2%ABYevropeiskiyi%20pidkhd%20u%20doshkilnii%20osviti%C2%BB.pdf>

Зміст

Терміни та скорочення	4
Стислий виклад	5
Висновки та рекомендації	9
Додатки	13
Додаток 1. Міжнародний досвід упровадження різних форм дошкільної освіти. Модель «Центри розвитку дитини та підтримки родини» (Молдова)	13
Додаток 2. ЗДО (центр розвитку дитини). Профіль форми дошкільної освіти	16
Додаток 3. Дошкільне відділення (групи) на базі ЗЗСО. Профіль форми дошкільної освіти	21
Додаток 4. Дошкільна група короткотривалого перебування. Профіль форми дошкільної освіти	25
Додаток 5. Гурткова робота з дітьми дошкільного віку. Профіль форми дошкільної освіти	28
Додаток 6. Заклад дошкільної освіти сімейного типу. Профіль форми дошкільної освіти	32
Додаток 7. Соціально-педагогічний патронат. Профіль форми дошкільної освіти	36
Додаток 8. Суботня та недільна дошкільна група. «Група вихідного дня». Профіль форми дошкільної освіти	41
Додаток 9. Заклади дошкільної освіти (групи) з сезонним перебуванням дітей. Профіль форми дошкільної освіти	45
Додаток 10. Інклюзивна освіта. Профіль ціннісної умови дошкільної освіти	48
Додаток 11. Активне залучення батьків у дошкільну освіту дитини. Профіль ціннісної умови дошкільної освіти	53
Додаток 12. Форми дошкільної освіти в Україні, по областях (станом на 25.02.2019)	56

Терміни та скорочення

Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО) – державний стандарт, що містить норми й положення, які визначають вимоги держави до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких ці вимоги можуть бути виконані.

Виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти є обов'язковим для всіх закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності, інших форм здобуття дошкільної освіти.

Вразливі групи населення – особи (сім'ї), що мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників.

Заклад дошкільної освіти (ЗДО) – заклад освіти, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

Заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО) – установа, яка провадить освітню діяльність на певному рівні загальної середньої освіти за умови наявності відповідної ліцензії, виданої в установленому законодавством порядку. Може мати у своєму складі дошкільний структурний підрозділ.

Інклюзивна освіта (ІО) – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

Міністерство освіти і науки України (МОН) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах освіти й науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

Модель інтегрованих соціальних послуг (МІСП) – це модель, яка передбачає спільну роботу різних підрозділів та служб соціальної сфери, що перетворює їх на єдину, злагоджену систему. Вона спрямована на покращання співпраці між ними та створення партнерства, за якого різні установи мають змогу розвиватися та досягати спільних цілей. Інтеграція не означає злиття соціальних служб.

Одним із індексів, які дозволяють оцінити рівень надання соціальних послуг для вразливих груп населення в громаді і порівнювати ОТГ, є рівень забезпечення доступу до дошкільної освіти.

Об'єднані територіальні громади (ОТГ) – добровільне об'єднання мешканців декількох розрізнених сіл, селищ чи міст в один адміністративний центр. Після об'єднання створюється новий адміністративний центр (як правило, найбільший населений пункт із об'єднаних), а в ньому – нова загальна для всіх об'єднаних населених пунктів рада та інші органи самоврядування.

Складні життєві обставини (СЖО) – обставини, які об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, оскільки їхні наслідки вона не може подолати самотійно (інвалідність; самотність; сирітство; відсутність житла або роботи; насильство; обставини, спричинені наслідками торгівлі людьми; зневажливе ставлення та негативні стосунки в сім'ї; малозабезпеченість; психологічний чи психічний розлад; стихійне лихо; катастрофа; бойові дії; збройні конфлікти; тимчасова окупація тощо).

Соціально-педагогічний патронат (СПП) – форма роботи з дітьми дошкільного віку, не охопленими дошкільною освітою. Спрямована на забезпечення права на безкоштовну дошкільну освіту дітей із несформованими соціальними компетенціями, а також дітей, які не відвідують заклад дошкільної освіти через проживання на великій відстані від нього.

Супервізія – професійна підтримка працівників, які надають освітні послуги, спрямована на підвищення їхньої професійної компетентності, подолання професійних труднощів, аналіз та усунення недоліків, вдосконалення організації роботи, стимулювання мотивації до роботи, дотримання етичних норм та стандартів надання соціальних послуг, запобігання виникненню професійного вигорання, забезпечення емоційної підтримки.

Універсальний дизайн у сфері освіти (УДСО) – це дизайн предметів, довідників, освітніх програм та послуг, що забезпечує максимальну придатність їх для використання учасниками освітнього процесу без будь-якої адаптації чи спеціального дизайну.

Стислий виклад

Дослідження виконано представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні задля підтримки політики уряду України із забезпечення права дитини, в тому числі дитини з особливими освітніми потребами, на доступність і безоплатність дошкільної освіти. У фокусі дослідження опинилися форми дошкільної освіти, які здатні розширити доступ дітей до освітніх послуг, при цьому забезпечити збереження високих стандартів якості завдяки дотриманню принципів дружності до дитини, а також бути економічно ефективними з огляду на ресурс місцевих громад. До уваги бралися форми дошкільної освіти, діяльність яких є законодавчо врегульованою.

Треба зауважити, що згідно з цільовими обмеженнями дослідження дружність до дитини та економічна доцільність традиційних закладів дошкільної освіти повного дня не оцінювалися. Але ми відштовхуємося від того, що дружність звичайного закладу дошкільної освіти відповідає близько 6 балам із 10 за умови, що в ньому підтримується сприятливе соціально-психологічне середовище, створений зручний для дітей дошкільного віку простір, педагоги мають достатню кваліфікацію та регулярно її підвищують, санітарно-гігієнічні умови відповідають вимогам санітарного регламенту, заохочується залучення батьків в освітній процес.

Аналізуючи фінансову складову діяльності закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО), необхідно відзначити, що вартість перебування однієї дитини в типовому садочку повного дня залежно від регіону становить орієнтовно 2500 грн на місяць². Цей показник став вихідним для розуміння фінансової ефективності тієї чи іншої форми дошкільної освіти. Під економічною ефективністю у дослідженні розуміємо таке: (а) форму можливо запровадити та забезпечити її життєздатність за рахунок бюджетного фінансування; (б) вартість запуску та подальшого утримання є економічно обґрунтованою та відповідає стандартам якості послуг дошкільної освіти для дітей від 3 до 6 (7) років. Оцінювалася економія бюджетних коштів (%) при впровадженні різних форм дошкільної освіти у порівнянні із запровадженням типового садочка.

Більшу увагу дослідників привертала форми, які демонстрували високий індекс дружності до дитини за можливості економії бюджетних коштів. Форми, які демонстрували винятково економічну ефективність, але не були при цьому дружними до дитини, посіли невисокі місця в рейтингу форм, представленою нижче.

Згідно зі стандартом ЮНІСЕФ, узгодженим із державною освітньою політикою в Україні, якісні освітні послуги мають базуватися на принципі дружності до дитини. За ознаками дружності до дитини оцінювався потенціал тієї чи іншої форми. Максимальна оцінка дружності становила 10 балів.

До ознак дружності до дитини належать:

- *сприятливе соціально-психологічне середовище* для усіх учасників освітнього процесу (зокрема ненасильницьке спілкування, атмосфера захищеності, включеності та турботи; повага до інтересів, досвіду та потреб дітей; всебічний розвиток дітей та їхня творча реалізація);
- *зручний для дитини і всіх учасників простір* (у тому числі дотримання принципів універсального дизайну освітніх середовищ; якісне інклюзивне навчання; фізична

² <https://create.piktochart.com/output/36297354-untitled-infographic?fbclid=IwAR3sZmbD9tVqP0L7hrUQO2MGzYzDrQYJCDmAbev2OvGsh0IU3F8qt5i1JEs>

- доступність послуг дошкільної освіти; рівні можливості для усіх незалежно від їхньої статі, соціального статусу, культурного походження, віросповідання або стану здоров'я);
- *достатня кваліфікація педагогів та ефективне й регулярне її підвищення* (система мотивування; підтримка активного навчання; пріоритетність навчання життєвих навичок; обов'язковість включення тематик здоров'я, безпеки, соціалізації, громадянства; систематичне навчання педагогічного та технічного персоналу закладу; участь педагогів у тренінгах у межах програм з розвитку дружності до дитини; компетентнісний підхід);
 - *наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов* (у тому числі захисне та сприятливе для здоров'я і навчання фізичне середовище; якісне харчування; послуги з охорони здоров'я, хороші санітарні умови (питна вода, санвузли));
 - *активне залучення батьків в освітній процес* (доступ до консультування та отримання психологічної та соціальної допомоги).

Під час збирання первинної інформації були використані такі методи дослідження: аналіз законодавчої бази; опитування експертів; збір кількісних показників щодо наявних різних форм дошкільної освіти в областях України; опитування керівників інституцій, що впроваджують різні форми дошкільної освіти; фокус-групові дискусії з батьками; опитування представників пілотних громад.

Проект виконувався у 12 пілотних об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ), розташованих на сході України. Громади, у яких були проведені опитування щодо перспективи впровадження різних форм дошкільної освіти для покращення доступу дітей до освітніх послуг, є партнерами ЮНІСЕФ у межах програми із запровадження інтегрованої моделі соціальних послуг. Одним із показників, які дають змогу оцінити рівень розвитку соціальних послуг для вразливих груп населення у громаді й порівнювати за цим критерієм ОТГ одна з одною, є рівень забезпечення доступу до дошкільної освіти.

В результаті проведеного аналізу були визначені *вісім* форм дошкільної освіти, які здатні урізноманітнити традиційну систему дошкільної освіти (дитячі садки повного дня) та покращити якість дошкільної освіти в Україні, зробивши її більш доступною. До ідентифікованих форм, які є відносно новими для України, належать такі: 1) центр розвитку дитини; 2) дошкільне відділення (групи) на базі ЗЗСО; 3) дошкільна група короткотривалого перебування; 4) гурткова робота з дітьми дошкільного віку; 5) соціально-педагогічний патронат; 6) заклад дошкільної освіти сімейного типу; 7) сезонний ЗДО (група); 8) суботня та недільна дошкільна група.

За результатами аналізу, майже всі форми дошкільної освіти впроваджуються у різних регіонах України, що сприяє кращому доступу дітей із вразливих груп до послуг дошкільної освіти.

Важливо зауважити, що якість послуг, що надаються на базі будь-якої із зазначених форм, а також у типових дитячих садочках повного дня, може й повинна бути покращена завдяки запровадженню принаймні двох важливих освітніх ціннісних умов – інклюзивного навчання та активного залучення батьків у життя садочка та дитини (у тому числі засобами консультаційних центрів для батьків). З огляду на це у дослідженні увага була приділена цим двом умовам як таким, що становлять значний потенціал для покращення всіх форм дошкільної освіти. І хоча сучасна система дошкільної освіти перебуває в стані переходу від системи знань до системи компетенцій, сформованих засобами якісного інклюзивного навчання, держава багато зусиль на усіх рівнях докладає, аби інклюзивне та компетентнісне навчання стало нормою для кожної територіальної громади в Україні. Цей процес потребує часу та партнерських ініціатив, зокрема активного залучення батьків, і повністю відповідає чинному законодавству України та світовій практиці надання послуг якісної дошкільної освіти.

У вигляді рейтингу (табл. 1) наведені зведені дані щодо різних форм дошкільної освіти, які були оцінені за критеріями якості та вартості. До уваги бралися індекс дружності, визначений в емпіричний спосіб; місячна вартість утримання однієї дитини; частота рекомендацій форми експертами; частота застосування форми у регіонах країни; частота запитів форми в 12 громадах – партнерах ЮНІСЕФ.

Таблиця 1. Рейтинг форм дошкільної освіти

№	Форма	Індекс дружності, за 10-бальною шкалою	Вартість перебування дитини, в місяць, грн (бюджетні кошти, батьківські внески)	Частота застосування в регіонах, %	Частота рекомендацій експертів, %	Частота запитів форми в 12 громадах – партнерах
<i>Форми дошкільної освіти</i>						
1	ЗДО (центр розвитку дитини)	9	68% від стандартної вартості послуг. Економія – 32% (1700 грн – бюджетні кошти, 500 грн – батьківські внески)	1,9	70	2
2	Дошкільне відділення (групи) на базі ЗЗСО	8	60% від стандартної вартості послуг. Економія – 40% (1500 грн – бюджетні кошти, 300 грн – батьківські внески)	32	59	6
3	Дошкільна група короткотривалого перебування	7	Сільські короткотривалі групи: 60% від стандартної вартості послуг. Економія – 40% (1500 грн – бюджетні кошти) Міські короткотривалі групи: 88% від стандартної вартості послуг. Економія – 12% (2200 грн – бюджетні кошти)	20,5	55	3
4	Суботня та недільна дошкільна група. «Група вихідного дня»	6	40% від стандартної вартості послуг. Економія – 60% (1000 грн – бюджетні кошти або батьківські внески)	0,1	29	1
5	Гурткова робота з дітьми дошкільного віку	6	40% від стандартної вартості послуг. Економія – 60% (1000 – бюджетні кошти, 1500 – батьківські внески)	Опитування не проводилося	56	1
6	Заклад дошкільної освіти сімейного типу	6	100% від стандартної вартості послуг (2500 грн – бюджетні кошти)	0	25	0

7	Соціально-педагогічний патронат дітей дошкільного віку за місцем проживання з виїздом у райони, де не створена дошкільна інфраструктура (мобільна дошкільна група). Соціально-педагогічний патронат дітей на базі ЗДО	5	40% від стандартної вартості послуг. Економія – 60% (0–1000 грн – бюджетні кошти)	13 878 дітей	29	1
8	Заклади дошкільної освіти (групи) з сезонним перебуванням дітей	5	40% від стандартної вартості послуг. Економія – 60% (1000 грн – бюджетні кошти)	0,01	18	0
Освітні ціннісні умови						
1	Інклюзивна освіта на базі закладів дошкільної освіти	9	Збільшує вартість стандартних послуг на 30% за рахунок запровадження команди супроводу та додаткового оснащення груп (3000–3200 грн – бюджетні кошти, 500 грн – батьківські внески)	13,4	75	7
2	Залучення батьків через консультативні центри для батьків або осіб, які їх замінюють	4	Не потребує додаткових коштів, якщо запроваджується в існуючому закладі дошкільної освіти.	26,3	Опитування не проводилося	2

Наведені дані засвідчують: (1) ЗДО (центр розвитку дитини); (2) дошкільне відділення (група) на базі ЗЗСО; (3) дошкільна група короткотривалого перебування є найбільш дружніми до дитини та достатньо ефективними з точки зору використання бюджетних коштів формами дошкільної освіти. Вони також отримали високу оцінку від експертів у галузі дошкільної освіти. Порівняно з іншими групами ці форми набрали відповідно 9, 8 і 7 балів за критерієм дружності. Ця група форм має потенціал надавати достатню кількість послуг дошкільної освіти відповідно до вимог БКДО – як варіативної, так і інваріантної його частин. Перевагами цієї групи є надання послуг дошкільної освіти за всіма освітніми лініями БКДО; максимальне залучення у процес освіти всіх її суб'єктів (дітей, батьків, педагогів); забезпечення комплексного розвитку дітей у форматі повного дня (окрім короткотривалих груп). Сталість та рівень застосування цих форм у регіонах України свідчить про їхню життєздатність та потенціал щодо підвищення дружності до дитини. Ці форми мають розвиваюче середовище, максимально якісно забезпечують послуги дошкільної освіти, мають кадровий ресурс, дозволяють активно використовувати будівлю та формувати її наповненість за допомогою варіативного підходу до включення додаткових послуг. Дещо знижений показник дружності був зафіксований тільки у формі «дошкільна група короткотривалого перебування» на базі ЗДО або школи, що, безумовно, пов'язано з відсутністю умов перебування повний день. Але при цьому показник дружності (7 балів) залишається достатнім для подальшого застосування форми з огляду на використання цільових занять із розвитку, на можливість залучення дітей у систему дошкільної освіти в умовах відсутності або обмеженого доступу до повноцінної дошкільної інфраструктури, а також на наявність розвиваючого середовища (проте їх організація не дає змоги використовувати умови максимально через брак часу, відведений для роботи).

Економічну ефективність зазначеної групи можна пояснити кількістю дітей, яку здатна охопити кожна форма, а також певним інтегрованим підходом до планування необхідних ресурсів.

Наприклад, головною відмінністю *центру розвитку дитини* (ЦРД) від типового ЗДО є унормування підстав, на яких до закладу приходять діти, які відсутні у контингенті денних груп. Це дозволяє забезпечити економію бюджетних коштів на рівні до 32%. Базовий принцип діяльності центру розвитку дитини – «активні години-метри», тобто кожен метр площі працює на дитину кожну годину роботи закладу. Незважаючи на високу оцінку потенціалу форми ЦРД, в Україні діють лише 192 комунальних центри розвитку дитини, а також приватні, які отримали державну ліцензію у галузі надання освітніх послуг. Найбільша кількість (23) комунальних та ліцензованих приватних ЦРД діють у Житомирській області. Відносно невелика кількість ЦРД порівняно з іншими формами свідчить про те, що більшість із них є приватними, які діють без отримання відповідної державної ліцензії. Це робить їх «невидимими» як для системи державного моніторингу якості послуг дошкільної освіти, так і для системи підвищення кваліфікації фахівців, які надають такі послуги.

Економічність форми *дошкільне відділення (група) на базі ЗЗСО* пояснюється можливістю економії витрат на енергоресурси, а також заробітної плати персоналу, який обслуговує і школу, і дошкільне відділення одночасно. Такий підхід дозволяє забезпечити до 40% бюджетних коштів. При цьому форма наслідує базові ознаки дружності, а тому отримала 8 балів із 10 можливих. Ця форма є найпоширенішою на території України серед тих, які досліджуються: у м. Києві та 24 областях країни функціонують 3201 дошкільне відділення на базі загальноосвітніх шкіл, що складає 32% від загальної кількості досліджуваних форм. Експертне середовище також вважає цю форму перспективною з огляду на доцільність використання місцевих ресурсів та базуванні на дружності до дитини. Зокрема 59% опитаних експертів рекомендують запровадження дошкільних відділень на базі ЗЗСО, особливо у сільській місцевості.

Дошкільна група короткотривалого перебування на базі ЗДО також зарекомендувала себе як економічно ефективна з огляду на можливість економії витрат на сплату енергоресурсів та вартості харчування, яке за такої форми не передбачається. Можлива економія бюджетних коштів за такої форми дошкільної освіти – до 40%. Підхід короткотривалих груп дозволяє ефективно використовувати педагогічне навантаження вихователів/вчителів та обслуговуючого персоналу. Форма відповідає достатньому індексу дружності – 7 балів із 10 можливих. Ця форма показала застосування в різних областях України на 20,5%.

Експерти вбачають перспективу цієї форми як достатньо економічної для місцевих бюджетів та з ознаками дружності до дитини: 55% опитаних експертів рекомендують короткотривалі групи для сільських територіальних громад та ОТГ, 20% – для міст обласного значення та обласних центрів із недостатньою кількістю місць у ЗДО.

Отже, порівняно з іншими досліджуваними формами дошкільної освіти найбільш дружніми до дитини залишаються: 1) *центр розвитку дитини*; 2) *дошкільне відділення (групи) на базі ЗЗСО*; 3) *дошкільна група короткотривалого перебування*. І хоча інші форми, наприклад, *сезонні групи* або *групи вихідного дня* демонструють вищий показник економічної ефективності, вони не здатні повною мірою задовільнити освітні потреби дитини в дружньому розвиваючому середовищі, тому посіли нижчі місця в рейтингу освітніх форм, представленому у табл. 1.

Звісно, будь-яка форма сама по собі не здатна забезпечити якісні послуги, якщо вона не наповнена якісним змістом. Відповідно, у звіті також надані рекомендації щодо покращення якості послуг дошкільної освіти за вказаними параметрами на рівні різних учасників освітнього процесу: дітей, батьків, педагогів, громади, держави.

Висновки та рекомендації

Взявши до уваги виклики щодо якості та доступності послуг дошкільної освіти та базові принципи дружності до дитини та ефективності використання бюджетних коштів дослідники запропонували викладені нижче рекомендації з покращення якості освітніх послуг з огляду на учасників освітнього процесу та потенціалу застосування різних форм дошкільної освіти.

На рівні дитини

Перспективним є навчання фахівців принципам дитиноцентричності та «дружності». ЮНІСЕФ має унікальний глобальний досвід реалізації освітніх програм, які інституалізують дитиноцентричні та компетентнісні освітні технології. Вже четвертий рік поспіль Дитячий фонд

ООН упроваджує програми підвищення кваліфікації педагогів, зорієнтовані на розвиток життєвих навичок дітей у безпечному та дружньому освітньому середовищі. Доцільно впроваджувати ці освітні напрацювання в державну систему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників та інших учасників освітнього процесу, зокрема батьків, представників органів місцевого самоврядування, партнерських організацій, які представляють галузі культури та соціального захисту.

Відповіддю на виклики, пов'язані з незадовільними умовами перебування дитини в дитячих садках, можуть стати адвокаційні громадські компанії, зорієнтовані на мобілізацію місцевих ресурсів і покращення фізичних умов перебування дітей, у тому числі з вразливих груп, у ЗДО. Своєчасним у даному контексті є і розвиток інклюзивної освіти та покращення доступу до освітніх послуг. Так, 50% опитаних експертів вважають розвиток інклюзивної освіти викликом та можливістю одночасно.

На рієні батьків

Відповіддю на виклик, пов'язаний із низькою участю батьків в освітньому процесі, може слугувати зміна підходу, який превалює у ЗДО – а саме перехід від «формальна робота, орієнтована на фрагментоване представлення результатів освітньої діяльності батькам» на «активне залучення батьків в освітній процес не на правах спостерегачів, а як відповідальних спітворців». Такий підхід відновить довіру батьків до фахівців дошкільної галузі та місцевої влади. Система плідної кооперації з батьками має прийти на заміну «формальній роботі з батьками». Батьківська спільнота має «жити» в садочку як повноцінні учасники освітнього процесу. Процес такої активізації є двостороннім, тому і педагогам, і батькам потрібно показати переваги спільного буття та шляхи досягнення спільних цілей, провести відповідне навчання. Про важливість відкритості садочків до партнерства заявили майже всі експерти й батьки. Про це йдеться у публікаціях О. Хартман і Т. Піроженко. Групи усвідомленого батьківства є також кроком до комплексного супроводу дитини від народження, починаючи з підтримки вагітних. Усі види дитячо-батьківських груп, де діти з батьками відвідують психолого-педагогічні заняття, в які обов'язково включена просвітницька діяльність з підвищення батьківської компетентності та формування батьківської впевненості, є дієвим інструментом залучення батьків та підвищення батьківського потенціалу. Необхідною умовою двосторонньої комунікації має стати регулярний збір та аналіз думок батьків щодо якості освітніх послуг та дружності розвиваючого середовища дитячих садків. Для цього можуть бути використані різні цифрові інструменти та засоби безпосередньої комунікації. Цікавим є досвід ЮНІСЕФ із аналізу думки батьків за допомогою онлайн-інструментарію, розробленого в рамках програми «Безпечні та дружні до дитини школи, заклади дошкільної освіти».

Складнішим вбачається завдання з покращення доступу дітей, особливо з вразливих груп, до послуг дошкільної освіти. Але і його виконання є цілком реальним. Перспективною тут є співпраця з місцевими громадами щодо запровадження **різних форм дошкільної освіти**, а також розбудови системи державно-приватного партнерства в галузі дошкільної освіти, сприяння розвитку ринку освітніх послуг та партнерських ініціатив. Найбільш перспективними з точки зору якості послуг (дружності до дитини) та ефективності використання бюджетних коштів, такими, що здатні доповнити існуючу систему дошкільної освіти та розширити доступ до освітніх послуг, виявилися форми: 1) ЗДО (центр розвитку дитини); 2) дошкільне відділення (групи) на базі ЗЗСО; 3) дошкільна група короткотривалого перебування. Ці форми отримали високу оцінку з боку експертів у галузі дошкільної освіти. Порівняно з іншими групами ці форми набрали 9, 8 і 7 балів за критерієм дружності відповідно. Ця група форм здатна надавати достатню кількість послуг дошкільної освіти згідно з вимогами БКДО – як варіативної, так і інваріантної його частин. Перевагами цієї групи форм є: надання послуг повної дошкільної освіти; максимальне залучення у процес освіти всіх її суб'єктів (дітей, батьків, педагогів); забезпечення комплексного розвитку дітей у форматі повного дня (окрім короткотривалих груп). Сталість та рівень застосування цих форм у регіонах України свідчить про їхню життєздатність та потенціал щодо підвищення дружності до дитини. Ці форми мають розвиваюче середовище, максимально якісно забезпечують послуги дошкільної освіти, мають кадровий ресурс, дозволяють активно використовувати будівлю та формувати її наповненість за допомогою варіативного підходу до включення додаткових послуг.

Дещо знижений показник дружності був зафіксований тільки у формі *дошкільна група короткотривалого перебування* на базі ЗДО або школи, що, безумовно, пов'язано з відсутністю умов перебування повний день. Але при цьому показник дружності (7 балів) залишається достатнім для подальшого застосування форми з огляду на використання цільових занять із розвитку, на можливість залучення дітей у систему дошкільної освіти в умовах відсутності або обмеженого доступу до повноцінної дошкільної інфраструктури, а також на наявність розвиваючого середовища (проте їх організація не дає змоги використовувати умови максимально через брак часу, відведений для роботи).

Економічну ефективність зазначеної групи можна пояснити кількістю дітей, яку здатна охопити кожна форма, а також певним інтегрованим підходом до планування необхідних ресурсів. Наведена у звіті інформація дає підстави вважати, що ЦРД за умов якісного застосування потенціалу форми здатен забезпечити до 32% економії бюджетних коштів, дошкільне відділення – до 40% і групи короткотривалого перебування – до 40% економії бюджетних коштів.

Інші форми мають перспективу за умови розвитку потенціалу дружності до дитини та ефективності використання бюджетних коштів.

Важливо зауважити, що якість послуг, що надаються на базі будь-якої із зазначених форм, а також у типових ЗДО повного дня, може і повинна бути покращена завдяки запровадженню принаймні двох важливих освітніх ціннісних умов – інклюзивного навчання та активної участі батьків у житті садочка та дитини.

На рівні фахівців

Однією із відповідей на виклик, пов'язаний із браком кваліфікованих кадрів у галузі дошкільної освіти, запропонованих експертами-практиками, є розвиток підходу *«універсальний спеціаліст»* у галузі дошкільної освіти. Для прикладу: задля проектної зорієнтованості закладу та залучення додаткових ресурсів керівники ЗДО мають володіти не тільки освітянськими технологіями, але й навичками проектного менеджменту та ефективних комунікацій.

«Універсальність» спеціалістів у галузі дошкільної освіти не є абстракцією чи вигадкою, а вже активно запроваджується на локальному рівні. Наприклад, з огляду на інклюзивне навчання як законодавчо закріплену норму багато вихователів побачили в цьому напрямі перспективу для отримання додаткової освіти і додаткової оплати за нові освітні послуги в майбутньому. За підтримки керівництва вихователі міст Дружківка, Бахмут та Миколаївка Донецької області вчаться у вищих навчальних закладах і невдовзі отримають додаткові кваліфікації «логопед», «реабілітолог», «дитячий психолог» та інші. Безперечно, за відсутності вузьких спеціалістів якісне поєднання функцій керівника і проектного менеджера, вчителя і вихователя, вихователя і логопеда, вихователя і реабілітолога тощо додасть сталості діяльності закладів дошкільної освіти в умовах нестабільної економічної та соціально-політичної ситуації.

Задля подолання викликів, пов'язаних із професійним вигоранням фахівців, доцільно запровадити інструменти *супервізії* ресурсами інститутів післядипломної освіти.

Перспективною видається ідея організації стажування вихователів в успішних закладах дошкільної освіти України та інших країн, які змогли в практичній площині знайти власні відповіді на подібні виклики, а також активно практикують дружні до дитини та економічно ефективні форми освітньої діяльності. Стажування вихователів здатне підвищити їхню мотивацію, додати наснаги для роботи над собою та збагатити професійний досвід. Цікавим у цьому аспекті є досвід Запорізької, Житомирської, Львівської областей та м. Києва. З огляду на спорідненість міжнародного досвіду найбільший ефект матиме глибоке вивчення практики запровадження дружніх до дитини форм дошкільної освіти у Вірменії, Молдові, Сербії та Туреччині.

З метою підвищення якості освіти рекомендовано також покращити комунікації та обмін думками між науковцями та практиками. Багато сучасних розробок із питань розвитку дитини не доходять до практиків. Також відсутня система ефективного передавання та супроводу нових технологій на місця. Наука в Україні, на жаль, часто відокремлена від практики. Тривала українська «традиція» спускання завдань «згори вниз» без обговорення з професіоналами-практиками нікого не мотивує до розвитку та покращення якості послуг. Доцільним є створення та підтримка розвитку горизонтальних спільнот «рівні з рівними» на кшталт діючої на

національному рівні ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти». При цьому важливо розвивати потенціал таких професійних партнерств і на регіональному та локальному рівнях.

На рівні громади

На шляху до запровадження моделі інтегрованих соціальних послуг, у якій дитина мала б змогу всебічно розвиватися, реалізовувати свій потенціал і бути захищеною, важливо налагодити міжгалузеву співпрацю «соціальний захист – освіта – культура – охорона здоров'я – економіка». Окрема увага має приділятися виключеним групам дітей і родин. Стратегії залучення в систему дошкільної освіти повинні мати цільовий фокус – включення дітей із родин у складних життєвих обставинах.

Важливим також є підвищення цифрової грамотності серед усіх учасників освітнього процесу включно з представниками органів місцевого самоврядування, що є перспективним з огляду на необхідність підвищення якості послуг дошкільної освіти на рівні громади в нових умовах цифрового суспільства.

Дуже важливо також налагодити конструктивний діалог між керівниками територіальних громад та іншими учасниками освітнього процесу, де на вході комунікації має бути чітко сформульована потреба, а на виході – визнання факту позитивних змін. Українцям необхідно, аби обрані голови громад відчували підтримку з боку населення у роботі зі всебічного розвитку та захисту дитини. Недокомуніковане визнання часто грає таку саму негативну роль, як і недокомунікована потреба.

В умовах отримання нових повноважень територіальними громадами важливо підвищувати фаховий потенціал очільників галузі освіти та профільних спеціалістів, які працюють на рівні громад. Ця ланка освітнього менеджменту часто «випадає» із освітніх партнерських програм, хоча саме спеціалісти цього рівня здатні надихнути або заблокувати освітні реформи у громаді.

Незадовільна якість освітніх послуг, які надають приватні садочки, часто буває спричиненою виключеністю приватних ЗДО із професійного освітнього середовища. Тож відповіддю на цей виклик має стати мотивування приватних ЗДО до отримання державної ліцензії на здійснення освітньої діяльності в різні способи, зокрема шляхом діалогу. Це дозволить здійснювати якісний моніторинг освітніх послуг, а також оснажувати фахівців приватних ЗДО новими педагогічними технологіями та підходами.

На рівні держави

Аналіз, здійснений у рамках дослідження, дав змогу сформулювати низку практичних рекомендацій для представників органів державного управління та політик:

- Підготувати/переглянути універсальне положення про ЗДО та статут, в якому передбачити можливості для адаптації та переорієнтації закладу в умовах змін суспільного життя, трансформації демографічної ситуації, нових суспільних викликів. Фахівці пропонують законодавчо закріпити право (напрацювати юридичні підстави) керівників установ разом із батьками і залученими представниками громади визначати тип дошкільних груп, перелік освітніх послуг, кількість годин перебування дітей у закладі і групах короткотривалого перебування.
- Внести до переліку обов'язкового навчання / перекваліфікації / підвищення кваліфікації фахівців у галузі дошкільної освіти базові засади та принципи побудови освітнього середовища, дружнього до дитини.
- Популяризувати через партнерську співпрацю різні форми дошкільної освіти, які доводять свою дружність до дитини та ефективність використання бюджетних коштів на практиці.
- Доопрацювати систему моніторингу якості освітніх послуг, що надаються закладами дошкільної освіти. Ціннісно зорієнтувати інструменти моніторингу та суб'єктів, що його здійснюють не заради «покарання винних», а для покращення якості послуг.

Додатки

Додаток 1.

Міжнародний досвід упровадження різних форм дошкільної освіти. Модель «Центри розвитку дитини та підтримки родини» (Молдова)

Модель була запроваджена у Республіці Молдова за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та рекомендована для подальшого застосування в інших країнах світу.

Центри розвитку дитини та підтримки родини як модель зорієнтовані на досягнення таких цілей:

- покращити підготовку до школи шляхом розвитку фізичних, інтелектуальних, мовленнєвих, соціальних та емоційних навичок задля реалізації потенціалу дитини в здоровому, турботливому та стимулюючому домашньому та освітньому середовищах;
- допомогти батькам розвинути навички, надбати ресурси та створити підтримуюче середовище, необхідне для дитячого розвитку, через досвід удома та в садочку, а також через зв'язок із наявними в громаді ресурсами;
- забезпечити впровадження програм під ефективним місцевим керівництвом, які б відповідали потребам і пріоритетам громади, а також залучали родини у процес ухвалення рішень;
- стати організацією, яка допомагає дітям та їхнім родинам отримувати послуги місцевої громади, зорієнтовані на захист та розвиток дітей та їхніх родин.

Модель запроваджена на базі існуючих закладів дошкільної освіти, але може функціонувати і на базі інших місцевих організацій, зорієнтованих на захист, піклування та розвиток дітей та їхніх родин. Однією з ознак моделі є інтеграція послуг систем освіти, охорони здоров'я та вигодовування дітей. Центри зорієнтовані як на дітей віком від 0 до 6 років, так і на їхні родини. Центр розвитку дитини та підтримки родини діє як багатофункційна інституція, здатна охопити якісними послугами якнайбільше дітей та їхніх родин.

До стандартних послуг повного дня у закладі дошкільної освіти ця модель пропонує додати такі додаткові послуги: освітні програми половини дня; освітні програми, зорієнтовані на заняття два рази на тиждень; групи батьківської взаємопідтримки та освіти; послуги зі сприяння вигодовування, охорони здоров'я та перенаправлення. Центри мають бути інклюзивними та забезпечувати максимальну участь дітей із особливими освітніми потребами.

Центри мають бути розташовані в приміщеннях, доступних для місцевих родин та спроектованих у такий спосіб, щоб сприяти вигодовуванню дітей та їхньому соціальному захисту. Модель зорієнтована на дитину та дорослого так, аби діти отримували інформацію, що сприяє їхньому розвитку, а дорослі спостерігали та практикували підтримуючу поведінку в системі «дорослий – дитина». Кожен центр пов'язаний із закладом дошкільної освіти та підтримується ним.

Модель «Центри розвитку дитини та родини» пропонує такі види послуг:

Центр, що діє на базі закладу дошкільної освіти

Раннє навчання / підготовка до школи: діти 3–6 років:

- програма повного дня;
- програма половини дня;
- програма освіти та підтримки батьків;

Раннє навчання: діти 0–3 роки:

- групи «батьки – діти»;
- програма освіти батьків та підтримки родин.

Центр, що діє на базі інших інституцій:

- щотижневі (три рази на тиждень) освітні зустрічі для дітей 3–6 років;
- активності з раннього розвитку в домашньому середовищі для дітей 3–6 років;
- групи «батьки – діти» (діти 0–3 роки);
- програма освіти батьків та підтримки родин.

Додатково до перерахованих послуг можуть бути запропоновані спеціальні програми для дітей та батьків:

- зв'язок та координація послуг вигодовування, охорони здоров'я та соціального захисту (де потрібно і коли потрібно) (центр може слугувати ресурсною та координаційною базою для підтримки родин із зазначених питань, у тому числі залучати спеціалістів із інших галузей);
- просування ідей розвитку дитини та родини на рівні місцевих громад для забезпечення сталого фінансування.

Ці компоненти формують зміст і дизайн послуг, які можуть бути доповнені відповідно до потреб та пріоритетів родин та громад. Такими додатковими послугами можуть стати підтримка під час вагітності та підготовка до народження дитини; послуги раннього втручання для дітей із особливими потребами; позашкільні освітні програми; освіта дорослих.

Специфічними характеристиками моделі «*Центри розвитку дитини та підтримки родини*» є такі:

- освітнє середовище спроектоване в такий спосіб, щоб діти разом із дорослими вчилися розв'язувати проблеми через гру;
- відповідальні відносини між дорослими (педагогічним персоналом та батьками) та дітьми задля підвищення потенціалу освітнього середовища, зорієнтованого на гру;
- батьківська освіта, яка має сприяти розвитку дитини в родинному середовищі;
- батьківські програми, які підтримують батьків та осіб, що їх замінюють, у всіх аспектах раннього навчання та розвитку дітей;
- відповідна підтримка та експертиза, яка уможливорює участь кожної дитини незалежно від фізичних, розвиткових, поведінкових та мовленнєвих труднощів;
- координаційний центр (точка входу, перенаправлення та зв'язку) задля отримання дітьми та їхніми родинами необхідних послуг із вигодовування, охорони здоров'я та соціального захисту.

Опис компонентів моделі «Центри розвитку дитини та підтримки родини»

1. Програми раннього навчання та підготовки до школи (для дітей віком 3–6 років)

Освітні послуги формують ядро дизайну моделі з метою допомогти дітям отримати навички та впевненість, необхідні для успішного навчання в школі. Залежно від ресурсів громади програми можуть включати освітньо-розвиваючі заходи повного дня, половини дня, щотижневі зустрічі (три рази на тиждень) по половині дня. Підхід має забезпечити успішний перехід від садочка до школи та стимулювати дитячу готовність пізнавати світ. Такі навички формуються завдяки використанню різних стратегій: експериментування, запитування, спостереження, гри та дослідження. Навички самовираження формуються завдяки засобам мистецтва, музики та фізичної активності. Діти також навчаються робити вибір, діяти відповідально та поважати інших; вільно висловлюватися та виражати свої ідеї творчо, формуватися як активні громадяни, бути зорієнтованими на навчання впродовж життя.

Навчальна програма та вчительські методики побудовані за такими принципами:

- Дитячий ранній досвід значущий для навчання, зростання та розвитку дитини. Програма готує дитину до переходу в шкільне середовище з елементарними знаннями мови, ранньою грамотністю, базовими знаннями математики, соціальними/емоційними та когнітивними навичками, необхідними для навчання.
- Діти йдуть індивідуальним шляхом у рамках курсу навчання та розвитку. Дитяча унікальність потребує індивідуальних підходів з увагою до дітей із особливими освітніми потребами.
- В перші роки життя дитини розвиток мовлення є критично важливим. Активності мають бути дитиноцентричними та такими, що розвивають навички дитячого мовлення та слухання включно із словниковим запасом, контекстуалізацією використання мовлення й розуміння.
- Програма навчання поглиблює знання дітей про себе та світ навколо. Програма сприяє розвитку навичок розв'язання проблем, інтегрує когнітивні, соціальні/емоційні та фізичні пріоритети розвитку дитини через зміст освіти.

- Активне залучення дітей стимулює інтерес до навчання. Дітей просять визначити теми та цікаві для них активності, які пов'язані зі знайомим для них досвідом.
- Ефективний супровід дорослих є систематичним. Програма балансує між інструкціями дорослих та дослідницьким досвідом, ініційованим дитиною. Освітня забезпечують та створюють можливості для того, щоб діти робили вибір та здобували нові знання. Класні кімнати організовані як центри активності (рольова гра, грамотність, мистецтво, блоки, математика, наука, пісок та вода), у яких діти можуть ініціювати активність та працювати індивідуально, в парах чи малих групах.
- Рання грамотність є сильним фундаментом дитячого успіху в читанні. Підхід підтримує в цілому розвиток мовлення, роблячи акцент на експериментах із мовою. Діти оточені друкованими матеріалами; грамотність інтегрована у всі активності центру.
- Процес навчання та оцінювання якості послуг взаємопов'язані, тобто відбувається постійний інформаційний обмін заради прогресу кожної дитини. Вчителі вчать спостерігати для того, щоб в подальшому надавати освітні послуги з огляду на сильні сторони дитини, інтереси та потреби. Педагоги вчать складати індивідуальні плани роботи для кожної дитини.
- Налагодження партнерських відносин із родинами покращує можливості дітей до навчання. Члени родин заохочуються до активної участі в усіх аспектах програми. Темі навчання та активності збагачуються визнанням різноманітності культур родин, які мешкають у громаді. Активності розроблені в такий спосіб, щоб побудувати місток між навчальним та домашнім середовищами.

2. Раннє навчання дітей віком 0–3 роки: групи «батьки – діти»

Дуже маленькі діти також є допитливими дослідниками навколишнього світу. В ранній період життя дитина розвиває навички, які закладуть фундамент для майбутнього навчання. Центри покликані створити дружнє середовище з акцентом на освітніх активностях для немовлят та дітей віком до 3 років.

Батьки та особи, що їх замінюють, разом із дітьми можуть брати участь у щотижневих сесіях (до 4 годин), які пропонують широкий спектр освітніх можливостей. Мета цієї програми – допомогти дітям:

- почуватися в безпеці, відчувати себе оціненими, впевненими та пишатися тим, що вони навчилися робити;
- будувати довірливі стосунки з дорослими-годовниками;
- пробувати себе в нових ролях і відносинах через гру та імітацію;
- виявляти емоції через жести, звуки та слова і за можливості комунікувати за допомогою мовлення;
- розвивати дрібну моторику та навички саморегуляції;
- здобути розуміння базових концепцій та відносин, а також розвинути стратегії розв'язання проблем.

Батьки та вихователі спостерігають за дітьми та використовують отримані знання для того, що відповісти на індивідуальні запити, інтереси та потреби дитини.

Батьки та вихователі спостерігають та здійснюють моніторинг розвитку дитини у шести сферах:

- особисті зв'язки: як діти вчать виявляти довіру;
- відчуття самості: як діти виражають те, ким вони є;
- відносини з іншими дітьми: як діти діють поруч із іншими дітьми;
- розуміння та комунікація: як діти рухаються, використовують пальці, руки та очі для комунікації.

3. Програма освіти батьків та підтримки родин

Мета таких програм – посилити потенціал батьків у підготовці дітей до навчання. Програма сприяє обізнаності батьків щодо важливості їхньої ролі в підтримці розвитку дитини, формує нові практики, відношення та цінності. Важливим аспектом цього компонента діяльності центрів є навчання батьків взаємодії з дітьми та збагачення розв'язального середовища, в якому живуть діти.

Навчання батьків. Центри об'єднують батьків для проведення інтерактивних занять, базованих на ідеї співучасті. З урахуванням різних потреб і інтересів родин тематики можуть бути такими: «Гра та навчання в перших три роки життя дитини»; «Розвиток мовлення»; «Соціальний та емоційний розвиток маленьких дітей»; «Дисципліна як спосіб запобігання проблемам»; «Роль татів»; «Дім – садок: побудова мостів»; «Безпека вашої дитини». Подання інформації має бути поєднаним із практичним засвоєнням навичок.

Візити додому. Один із найефективніших способів роботи з родиною – візити фахівця додому. Інструмент є допоміжним для родин із немовлятами та дітьми до 3 років. Також візити додому покращують обслуговування ізольованих родин, а також опікунів, які не дуже організовані, щоб самостійно відвідувати центри разом із дитиною.

Освітні матеріали. Батьки, особливо ті, чиї діти відвідують групи раннього навчання, отримують набір освітніх матеріалів для того, щоб використовувати вдома для відточування навичок, отриманих у центрі.

Додаток 2.

ЗДО (центр розвитку дитини). Профіль форми дошкільної освіти

<i>Форма:</i>	ЗДО (центр розвитку дитини)
<i>Мета впровадження:</i>	1. Використання потенціалу будівлі з метою досягнення максимальної економічної доцільності закладу та розширення переліку освітніх послуг. Базовий принцип діяльності центру розвитку дитини – «активні години-метри», тобто кожен метр площі працює на дитину кожну годину роботи закладу. 2. Розширення доступності дошкільної освіти для дітей відповідного віку, які не охоплені дошкільною освітою. 3. Розширення переліку додаткових освітніх послуг для дітей відповідного віку, які охоплені дошкільною освітою в різних закладах, у тому числі в існуючому.
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	70%
<i>Застосування по країні:</i>	1,9%
<i>Опис форми:</i>	Центр розвитку дитини – це заклад дошкільної освіти для дітей відповідного віку з широким спектром послуг дошкільної освіти відповідно до потреб громади, зокрема: групи повного дня; різновікові групи; профільні групи; групи соціально-педагогічного патронату; інклюзивні групи; групи короткотривалого перебування; сезонні групи; профільні гуртки та студії; консультативні центри для батьків. Особливістю форми є використання варіантів як безоплатних, так платних послуг, які поєднують повноцінний догляд, загальний розвиток та творчий розвиток дітей. Перспективність форми – у трансформації в культурно-освітній центр громади.

	<p>Головною відмінністю центру розвитку дитини від ЗДО є унормування підстав, на яких до закладу приходять діти, які відсутні в контингенті денних груп.</p>
<p><i>Нормативно-правова база:</i></p>	<p>Застосовується стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні.</p> <p>Центр може бути юридичною особою; мати відповідний (самостійний) баланс, рахунки в Державній казначейській службі України в регіоні (місті, районі) (в установах банків), печатку та штамп зі своїм найменуванням та кодом ЄДРПОУ; бути учасником адміністративно-правових, господарсько-правових та цивільно-правових відносин.</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України №1124 від 05.10.2009 щодо затвердження Положення про центр розвитку дитини https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:UV67-pk6_rkJ:https://www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/npa/243130914/243130914.doc+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b.</p>
<p><i>Учасники освітнього процесу:</i></p>	<p>Діти, які не відвідують групи повного дня; діти, які відвідують групи повного дня в цьому закладі або в інших закладах дошкільної освіти; діти, які відвідують тільки гуртки; діти, які потребують корекційних послуг; батьки вихованців; педагогічний персонал груп повного дня, педагогічний персонал гуртків (це можуть бути й вихователі), обслуговуючий персонал відповідно до штатного розкладу.</p>
<p><i>Партнери:</i></p>	<p>Заклади культури, школи, позашкільні заклади (будинки творчості дітей, музичні школи), громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації.</p>
<p><i>Сильні сторони форми:</i></p>	<p>Головна перевага – центр розвитку дитини забезпечує кілька форм дошкільної освіти одночасно: як групи повного дня, так і всі інші форми. Сукупно вся робота спрямована на забезпечення розвитку дитини відповідно до її потенціалу, особливостей, культурних потреб, набутого нею життєвого соціального досвіду.</p> <p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - отримання широкого набору послуг, які надають фахівці у галузі дошкільної освіти, культури, корекційної освіти; - можливість адаптуватися та соціалізуватися в дитячому колективі; - необхідні умови для розвиваючої роботи в гуртках різного профілю (форма, яка сприяє пошуку та усвідомленню свого таланту дітьми, випробовуванню себе в різних видах мистецтва); - підвищення імунітету. <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - гнучкий графік відвідування закладу; - збереження часу батьків (не треба возити дітей у гуртки в інші установи, якщо дитина відвідує дошкільні групи разом із гуртками); - можливість більшого впливу (моніторингу) на якість освітніх послуг та умови догляду, якщо центр приватний; - можливість отримувати професійні консультації на будь-якому етапі розвитку дитини. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виконуються вимоги Закону України «Про обов'язкову дошкільну освіту»; громада інвестує в розвиток молодшого покоління громади на перспективу;

	<ul style="list-style-type: none"> - центр має потенціал для трансформації в культурно-освітній центр, який здатний охопити всі питання розвитку дитини (психічні, фізичні, соціальні тощо); - зниження соціального тиску на громаду з боку її мешканців щодо необхідності запровадження якісних та сучасних освітніх, соціальних та культурних послуг; - створення додаткових робочих місць та податкові надходження, якщо центр приватний.
<p><i>Слабкі сторони форми:</i></p>	<p><i>Для дитини:</i> існують ризики емоційного та фізичного перенавантаження дитини, якщо педагоги нехтують вимогами щодо навантаження дітей.</p> <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - збільшення витрат на матеріально-технічне забезпечення нових видів діяльності дитини з урахуванням роботи гуртків; - якщо центр приватний, то найімовірніше він не має ліцензії і не отримує методичної підтримки з боку державної системи освіти; державний моніторинг якості освітніх послуг обмежений. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - висока собівартість комунальних послуг центру; - обмежений доступ до кваліфікованих кадрів, які задіяні в наданні послуг центру, особливо в сільській місцевості; - організація підвезення дітей із віддалених районів, сусідніх населених пунктів у сільській місцевості.
<p><i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i></p>	<p>Універсальність форми дозволяє надавати всі основні та додаткові послуги дошкільної освіти у будь-якій сполучуваності відповідно до потреб громади. Зміст освітніх програм може варіюватися в межах рекомендованих МОН України програм, які відповідають БКДО (інваріантній та варіативній його частинам). Важливі аспекти: забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту; розвиток духовності дитини; своєчасне виявлення та надання кваліфікованої допомоги тим дітям, які потребують корекції здоров'я, а також дітям із порушеннями у фізичному та розумовому розвитку; здійснення соціально-педагогічного патронату сімей з дітьми; співпраця з родинами вихованців; надання методичної і консультативної допомоги сім'ям; залучення батьків до процесу виховання, навчання та реабілітації дитини; набуття життєвих навичок.</p>
<p><i>Бюджет на відкриття:</i></p>	<p>Мінімальна вартість без ремонтно-будівельних робіт (РБР): 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи.</p> <p>Мінімальна вартість із РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 175 тис. грн (USD 6500) – вартість РБР (на основі досвіду ЮНІСЕФ із запуску центрів раннього втручання); 15% від суми РБР – супутні витрати.</p> <p>Середня вартість запуску з частковими РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи;</p>

	<p>730 тис. грн (USD 27 000) – середня вартість РБР, якщо необхідні повноцінний ремонт приміщень та супровід ремонтно-будівельного процесу, зокрема:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перед проектуванням необхідно зробити <i>енергоаудит</i> (якщо цей розділ не входить до проектно-кошторисної документації (ПКД)). Вартість енергоаудиту для бюджетних установ – приблизно 30 тис. грн. 2. <i>Розробка ПКД</i>. Вартість розробки ПКД на ремонт садка вартістю 1 млн. грн складе близько 35–50 тис. грн. 3. <i>Вартість проходження експертизи ПКД</i>. Вона, як правило, залежить від вартості самої ПКД. Для ПКД вартістю 35–50 тис. грн може скласти 5–10 тис. грн. 4. <i>Авторський нагляд</i>. Вартість одного виїзду – 1350 грн (без ПДВ). Може бути орієнтовно п'ять виїздів проєктантів, що коштуватиме 8100 грн (з ПДВ). 5. <i>Ремонтно-будівельні роботи</i> – 700 тис. грн (USD 25 тис. – згідно з досвідом ЮНІСЕФ). 6. <i>Здійснення технічного нагляду</i> – 2% від вартості РБР. <p>Повна вартість запуску – нове будівництво:</p> <p>2 240 тис. грн – нове будівництво; 560 тис. грн – викуп земельної ділянки (відповідно до досвіду «Родинного центру “Рясне”» (м. Львів) – http://www.lef.org.ua/ru/proekty/rodyunnyi-tsentr-ryasne); 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи.</p>
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	<p><i>Комунальні центри</i> (проаналізовано діяльність чотирьох центрів, які діють у Житомирській, Запорізькій та Луганській областях): 1700 грн – бюджетні кошти; 500 грн – додаткові батьківські внески.</p> <p><i>Приватні центри:</i> від 4000 до 7000 грн – батьківські внески.</p>
<i>Індекс дружності до дитини (за 10-бальною шкалою):</i>	<p>9 балів, у т.ч.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сприятливе соціально-психологічне середовище – 2 бали; 2) зручний для дитини і всіх учасників простір – 1 бал; 3) достатня кваліфікація педагогів та її регулярне й ефективне підвищення – 2 бали; 4) наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов – 2 бали; 5) активне залучення батьків в освітній процес – 2 бали.
<i>Тип громади/громад, де модель може бути впроваджена:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - об'єднана територіальна громада міського типу; - малі міста; - міста обласного підпорядкування; - обласні центри; - громади, які розташовані неподалік зони військового конфлікту.
<i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. З'ясувати кількість дітей, які потребують такої форми дошкільної освіти; визначити провідний формат закладу та варіанти поєднань форм, які потрібні громаді. 2. Внести пункт про впровадження обраної форми в місцеву Програму розвитку освіти.

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Створити ініціативну групу із запровадження обраної форми (з числа зацікавлених осіб). 4. Розробити план запуску та здійснювати поточний моніторинг його реалізації (створення проекту статуту та концепції закладу). 5. Обговорити з батьками вихованців умови, які надає ця форма дошкільної освіти, та прийняти заяви від батьків. 6. Створити письмове подання про актуальність та необхідність створення групи короткотривалого перебування та подати його в місцеві органи самоврядування. 7. Отримати позитивне рішення сесії про створення групи короткотривалого перебування на базі ЗДО (звернути увагу на те, як сформульоване рішення: «створити та утримувати центр за рахунок існуючого фінансування» або «створити та утримувати центр за рахунок додаткових коштів»). 8. Разом із прийняттям рішення відбувається затвердження статуту, змін до штатного розкладу. 9. Отримати наказ відділу освіти та створити внутрішній наказ про відкриття або реорганізацію центру (правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, графік роботи групи та персоналу). 10. Організувати умови в приміщеннях груп повного дня, зокрема включити роздягальню, спальню, ігрову (або пристосовану спальню-ігрову), туалетну, гардеробну з туалетом для персоналу, підсобне приміщення; за потреби зробити ремонт. 11. Організувати умови для роботи гуртків: приміщення, обладнання згідно з профілем гуртка; за потреби зробити ремонт. 12. Організувати умови для батьків, які чекають дитину з гуртків. 13. Працювати над залученням додаткових джерел фінансування. 14. Зібрати педагогічну команду односторонців. 15. Отримати висновок санітарно-епідеміологічної та протипожежної служб щодо приміщення. 16. Пропагувати та рекламувати заклад. 17. Організувати та провести урочисте відкриття центру як культурну подію із запрошенням батьків, потенційних партнерів, офіційних представників громади.
<p><i>Перспективність застосування форми:</i></p>	<p>Популяризація форми як такої, що відповідає принципам дружності до дитини та економічності, а також гнучкої та чутливої до потреб громади. За умови реорганізації ЗДО у центр розвитку дитини ці заклади отримають більше повноважень та набудуть гнучкості для створення на їх базі широкого спектра форм дошкільної освіти для дітей, охоплених і не охоплених дошкільною освітою. Створення умов, відповідних універсальному дизайну та доступності, підвищить індекс дружності аж до максимального. Економічність може регулюватися введенням додаткових платних послуг та активним використанням «годино-метрів» закладу.</p>

Додаток 3.**Дошкільне відділення (групи) на базі ЗЗСО. Профіль форми дошкільної освіти**

<i>Форма:</i>	Дошкільне відділення (групи) на базі ЗЗСО
<i>Мета впровадження:</i>	Охоплення дошкільною освітою дітей 3–6 (7) років у місцевості, де відсутня дошкільна інфраструктура та поганий транспортний зв'язок.
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	59% (рекомендації здебільшого для сільських та селищних населених пунктів)
<i>Застосування по країні:</i>	32%
<i>Опис форми:</i>	<p>Дошкільне відділення (групи) на базі ЗЗСО для дітей від 3 до 6 (7) років працює з метою забезпечення права дітей на здобуття дошкільної освіти. Може включати: групи повного денного перебування; групи короткотривалого денного перебування; групи короткотривалого перебування для підготовки дітей п'ятирічного віку до навчання в школі; різновікові групи.</p> <p>Режим перебування дітей дошкільного відділення в школі обов'язково прописується у статуті школи.</p> <p>Очікуваний режим перебування дитини в закладі має бути вказаний у заяві батьків.</p> <p>Дошкільне відділення має спільну зі школою документацію: кошторис, тарифікацію та ін.</p> <p>Діти зараховуються до спискового складу школи як дошкільне відділення (як ще один клас). Ведеться журнал обліку щоденного відвідування дітьми групи, який обов'язково включається до звіту ЗДО (форма №85-к).</p> <p>Може бути перерва в роботі закладу влітку на час відпустки вихователя – 42 календарних дні. Діти в цей час не відвідують дошкільне відділення. Під час канікул посеред навчального року в школі дошкільне відділення не перериває свою роботу.</p> <p>Для незалежної роботи групи часто організовується окремий вхід до дошкільного відділення та окремий осередок для прийому дітьми їжі, але це залежить від ресурсу самої будівлі.</p>
<i>Нормативно-правова база:</i>	Стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні. Наказ Міністерства освіти і науки №1568 від 06.12.2017 «Про затвердження положення про філію закладу освіти» (http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE31453.html).
<i>Учасники освітнього процесу:</i>	Діти дошкільного віку; батьки вихованців; педагогічний персонал школи та дошкільного відділення; технічний персонал школи та дошкільного відділення. Особливість: єдина адміністрація.
<i>Партнери:</i>	Заклади культури, громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації.
<i>Сильні сторони форми:</i>	<i>Для дитини:</i>

	<ul style="list-style-type: none"> - можливість отримання дошкільної освіти у місцевості, де не існує дошкільної інфраструктури, зокрема сільській; - можливість швидкої адаптації до шкільного навчання; - соціалізація дітей у просторі освітньої громади; - залучення дітей до ресурсної бази школи і користування нею для розвитку дітей (наприклад, спортивна зала, актові зали, дружні освітні простори, зокрема гурткові); - діти певною мірою залучаються до заходів школи і є повноправними членами спільноти; - спілкування між дітьми шкільного та дошкільного віку, що сприяє соціалізації дитини. <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - батьки приводять старших та молодших дітей до школи і до садочка разом; - зняття додаткового фізичного та фінансового навантаження з родини, пов'язаного з організацією доступу дитини до дошкільної освіти, в разі відсутності ЗДО стандартного типу в громаді (економія часу та фінансів для доставки дитини в садок в іншу місцевість); - впевненість у тому, що діти отримують професійну допомогу освітян задля своєчасного розвитку дитини, відповідного віковим вимогам. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розвантаження транспортної системи громади, адже зникає необхідність перевезення дітей у садок в іншу місцевість автобусом загального користування (приклад: ЗЗО №7 у м. Торцецьку, підтриманий ЮНІСЕФ); - послуги дошкільної освіти можуть надаватися і вчителями молодших класів школи, що може вирішити питання браку кадрів; - зменшення ризиків безпеки, що пов'язано з відсутністю перевезень; - економія енергоресурсів: харчоблок та котельня школи забезпечують садок харчуванням та теплоенергією разом із усіма системами школи; - зняття соціального тиску з боку батьків на органи місцевого самоврядування щодо організації доступу до дошкільної освіти; - виконуються вимоги Закону України «Про обов'язкову дошкільну освіту»; громада інвестує в розвиток молодшого покоління громади на перспективу.
<p><i>Слабкі сторони форми:</i></p>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - при відкритті групи можуть виявлятися проблеми низької досвідченості педагогів у наданні послуг дошкільної освіти, зокрема в роботі з різновіковими групами; - можлива нестача кадрів; - можлива переповненість груп через високий попит на послугу; - існують ризики «школяризації»: перебування дітей в умовах школи може призвести до нехтування особливостями дошкільного життя; - доступ до повноцінної інфраструктури закладу дошкільної освіти обмежений (прогулянкові майданчики, іграшковий фонд). <p><i>Для батьків:</i> відомі випадки, коли батькам не дозволяли залишати в садковій групі дитину до 7 років, а пропонували віддавати її до школи з 6 років.</p> <p><i>Для громади:</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> - проблеми узгодження із Держпродспоживслужбою організаційних і санітарних аспектів функціонування дошкільної групи; - обмежений доступ до кваліфікованих кадрів, які задіяні в роботі з дітьми дошкільного віку.
<i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i>	Форма здатна реалізувати стандартний зміст дошкільної освіти відповідно до БҚДО. Вибір програми здійснюється на загальних умовах відповідно до віку дітей та затверджується педагогічною радою закладу. Зміст освітньої програми, соціалізація та адаптація до середовища, життєві навички відповідають інваріантній частині БҚДО. Можуть надаватися додаткові освітні послуги в порядку, визначеному законодавством, згідно з варіативною частиною БҚДО.
<i>Бюджет на відкриття:</i>	<p>Мінімальна вартість без ремонтно-будівельних робіт (РБР): 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи.</p> <p>Мінімальна вартість із РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 175 тис. грн (USD 6500) – вартість РБР (на основі досвіду ЮНІСЕФ із запуску центрів раннього втручання); 15% від суми РБР – супутні витрати.</p> <p>Середня вартість запуску з частковими РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 730 тис. грн (USD 27 000) – середня вартість РБР, якщо необхідні повноцінний ремонт приміщень та супровід ремонтно-будівельного процесу.</p>
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	Зазвичай вартість утримання дитини в закладах цієї форми нижча, ніж вартість утримання повноцінної групи ЗДО, за рахунок економії на витратах на енергоносії та зарплати адміністративного персоналу. Приклад: школа №7 у м. Торецьку Донецької області: 1727 грн – кошти місцевого бюджету (у т.ч. 1444 грн – на утримання та 283 грн на харчування); 280 грн – батьківські внески (харчування); 418 500 грн – залучені партнерські кошти на відкриття групи (підтримка ЮНІСЕФ).
<i>Індекс дружності до дитини (за 10-бальною шкалою):</i>	8 балів , у т.ч.: 1) сприятливе соціально-психологічне середовище – 2 бали; 2) зручний для дитини і всіх учасників простір – 1 бал; 3) достатня кваліфікація педагогів та її регулярне й ефективне підвищення – 1 бал; 4) наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов – 2 бали; 5) активне залучення батьків в освітній процес – 2 бали.
<i>Тип громади/громад, де модель може бути впроваджена:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - об'єднана територіальна громада сільського типу; - об'єднана територіальна громада міського типу; - територіально віддалені села; - міста; - громади, які розташовані неподалік зони військового конфлікту.

<p><i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. З'ясувати наявність вільного місця в школі; 2. З'ясувати кількість дітей, які потребують такої форми дошкільної освіти; 3. Обговорити рішення з батьківською спільнотою та партнерами; надати обґрунтовану аргументацію для підтримки ініціативи; 4. Створити ініціативну групу із впровадження обраної форми (з числа зацікавлених осіб); 5. Створити письмове подання про актуальність та необхідність створення дошкільного відділення при школі та подати його в місцеві органи самоврядування; 6. Залучити кошти на оснащення та ремонт приміщення; 7. Внести пункт про впровадження обраної форми в місцеву Програму розвитку освіти; 8. Розробити план запуску та здійснювати поточний моніторинг його реалізації; 9. Отримати позитивне рішення сесії щодо створення дошкільного відділення на базі школи (звернути увагу на те, як рішення сформульовано: «створити та утримувати групу за рахунок існуючого фінансування» або «створити та утримувати групу за рахунок додаткових коштів»); 10. Разом із прийняттям рішення відбувається затвердження статуту, зміни до штатного розкладу, тому ці документи повинні бути готові до сесії; 11. Отримати наказ відділу освіти та створити внутрішній наказ про створення відділення (правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, графік роботи групи та персоналу); 12. Організувати умови в приміщеннях для груп згідно із стандартами санітарного регламенту для дошкільних закладів; 13. Організувати та провести урочисте відкриття відділення та прийняти в освітню родину новий підрозділ.
<p><i>Перспективність застосування форми:</i></p>	<p>Форма є перспективною. Для отримання високого індексу дружності необхідно створити умови, які б відповідали універсальному дизайну та доступності для всіх без обмежень. Також важливі: врахування особливостей дошкільного простору, організація навчання «універсальних» фахівців, які працюватимуть із дітьми шкільного та дошкільного віку (у тому числі й мотивування до особистісного та професійного розвитку); запобігання «школяризації» дошкільного відділення. Не менш важливо враховувати самоцінності дошкільного дитинства.</p>

Додаток 4.

Дошкільна група короткотривалого перебування. Профіль форми дошкільної освіти

<i>Форма:</i>	Дошкільна група короткотривалого перебування
<i>Мета впровадження:</i>	Збільшити доступність закладу для дітей дошкільного віку, які не охоплені дошкільною освітою у зв'язку із відсутністю можливості відвідувати групи повного дня в закладі дошкільної освіти.
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	55% експертів рекомендують форму для сільських територіальних громад та ОТГ, 20% – для міст обласного значення та обласних центрів із недостатньою кількістю місць у стандартних ЗДО.
<i>Застосування форми по країні:</i>	20,5%
<i>Опис форми:</i>	<p>Дошкільна група короткотривалого перебування для дітей від 2 років 6 місяців до 6 (7) років працює на базі ЗДО не більше чотирьох годин на день, створюється для забезпечення права дітей на здобуття дошкільної освіти.</p> <p>Залежно від потреб населення у закладі дошкільної освіти можуть створюватися:</p> <ul style="list-style-type: none">- групи короткотривалого перебування для догляду та загального розвитку дітей від 2 років 6 місяців до 6 років;- групи короткотривалого перебування для підготовки дітей п'ятирічного віку до навчання в школі тощо. <p>Можуть функціонувати цілорічні групи та сезонні (не менше 3 місяців на рік).</p> <p>За періодичністю перебування дітей у групі можуть бути щоденні групи та групи для відвідування два-три рази на тиждень.</p> <p>Короткотривала дошкільна група може працювати в режимі «догляд та загальний розвиток» та у режимі «підготовка до навчання в школі».</p> <p>Режим короткотривалого перебування дітей обов'язково прописується у статуті закладу дошкільної освіти. У заяві батьків має бути обов'язково вказаний режим перебування дитини в закладі. Діти, які відвідують групи короткотривалого перебування, зараховуються до спискового складу ЗДО (журнал обліку щоденного відвідування дітьми групи) та обов'язково включаються до звіту ЗДО (форма №85-к).</p>
<i>Нормативно-правова база:</i>	Стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні. Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-431 від 17.08.2005 «Організація короткотривалого перебування дітей у дошкільних навчальних закладах» http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-8A40E01F5944 .
<i>Учасники освітнього процесу:</i>	До 10 дітей у групі; батьки вихованців; вихователі (0,67 ст.); помічник вихователя (0,5 ст.).

<i>Партнери:</i>	Заклади культури, школи, громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації.
<i>Сильні сторони форми:</i>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - отримання набору послуг від фахівців (практичний психолог, фізінструктор, логопед); - можливість адаптуватися та соціалізуватися, просто гратися з іншими дітьми; - підвищення імунітету. <p><i>Для батьків:</i> впевненість у тому, що діти отримують професійну допомогу фахівців, розвиток та догляд за дитиною.</p> <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виконуються вимоги Закону України «Про обов'язкову дошкільну освіту»; - громада інвестує у розвиток молодшого покоління громади на перспективу.
<i>Слабкі сторони форми:</i>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дитина не отримує повний комплекс освітніх послуг (який отримують діти в умовах повного дошкільного дня), оскільки задум повної дошкільної освіти полягає в тому, що дитина отримує багато навичок не на заняттях (перша половина дня), а під час партнерської діяльності та самостійної роботи (друга половина дня). Згідно з дослідженням проф. К. Л. Крутія, повний дошкільний день включає 40% самостійної діяльності дитини; 35% партнерської діяльності; 25% навчальної (суто заняття); - порушення режиму дня призводить до нервових захворювань та емоційної нестабільності дитини. Дитина не має можливості харчуватися та відпочивати в групі. <p><i>Для батьків:</i> ускладнена економічна реалізація потенціалу батьків через незручний графік дошкільної освіти дитини (4 години).</p> <p><i>Для громади:</i> обмежений доступ до кваліфікованих кадрів, які задіяні в догляді за дитиною.</p>
<i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i>	<p>Для дітей від 2 років 6 місяців до 6 (7) років – догляд і загальний розвиток; для дітей 5–6 років – підготовка до навчання в школі.</p> <p>Зміст освітньої програми; соціалізація та адаптація до середовища, життєві навички.</p> <p>Для дітей, які відвідують групи короткотривалого перебування, за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, можуть надаватися додаткові освітні послуги в порядку, визначеному законодавством.</p>
<i>Бюджет на відкриття:</i>	<p>Мінімальна вартість без ремонтно-будівельних робіт (РБР): 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи.</p> <p>Мінімальна вартість із РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 175 тис. грн (USD 6500) – вартість РБР (на основі досвіду ЮНІСЕФ із запуску центрів раннього втручання); 15% від суми РБР – супутні витрати.</p> <p>Середня вартість запуску з частковими РБР:</p>

	<p>27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 730 тис. грн (USD 27 000) – середня вартість РБР, якщо необхідні повноцінний ремонт приміщень та супровід ремонтно-будівельного процесу, зокрема:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перед проектуванням необхідно зробити <i>енергоаудит</i> (якщо цей розділ не входить до проектно-кошторисної документації (ПКД)). Вартість енергоаудиту для бюджетних установ – приблизно 30 тис. грн. 2. <i>Розробка ПКД</i>. Вартість розробки ПКД на ремонт садка вартістю 1 млн. грн складе близько 35–50 тис. грн. 3. <i>Вартість проходження експертизи ПКД</i>. Вона, як правило, залежить від вартості самої ПКД. Для ПКД вартістю 35–50 тис. грн може скласти 5–10 тис. грн. 4. <i>Авторський нагляд</i>. Вартість одного виїзду – 1350 грн (без ПДВ). Може бути орієнтовно п'ять виїздів проєктантів, що коштуватиме 8100 грн (з ПДВ). 5. <i>Ремонтно-будівельні роботи</i> – 700 тис. грн (USD 25 тис. – згідно з досвідом ЮНІСЕФ). 6. <i>Здійснення технічного нагляду</i> – 2% від вартості РБР.
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	<p>Групи короткотривалого перебування в сільській місцевості: 1500 грн. Групи короткотривалого перебування в міській місцевості: 2200 грн.</p>
<i>Індекс дружності до дитини (за 10-бальною шкалою):</i>	<p>7 балів, у т.ч.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сприятливе соціально-психологічне середовище – 1 бал; 2) зручний для дитини і всіх учасників простір – 1 бал; 3) достатня кваліфікація педагогів та її регулярне й ефективне підвищення – 2 бали; 4) наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов – 1 бал; 5) активне залучення батьків в освітній процес – 1 бал.
<i>Тип громади, де модель може бути впроваджена:</i>	<p>Всі типи громад.</p>
<i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. З'ясувати кількість дітей, які потребують такої форми дошкільної освіти. 2. Внести пункт про впровадження обраної форми в місцеву Програму розвитку освіти. 3. Створити ініціативну групу із запровадження обраної форми (з числа зацікавлених осіб). 4. Розробити план запуску та здійснювати поточний моніторинг його реалізації. 5. Обговорити з батьками вихованців умови, які надає ця форма, та прийняти заяви від батьків. 6. Створити письмове подання про актуальність та необхідність створення групи короткотривалого перебування та подати в місцеві органи самоврядування. 7. Отримати позитивне рішення сесії про створення групи короткотривалого перебування на базі ЗДО (звернути увагу на те, як сформульовано рішення: «створити та утримувати групу за рахунок

	<p>існуючого фінансування» або «створити та утримувати групу за рахунок додаткових коштів»).</p> <p>8. Разом із прийняттям рішення відбувається затвердження статуту, змін до штатного розкладу.</p> <p>9. Отримати наказ відділу освіти та створити внутрішній наказ про відкриття групи (правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, графік роботи групи та персоналу).</p> <p>10. Організувати мінімальний склад та умови в приміщеннях груп короткотривалого дня, зокрема включити роздягальню, ігрову, туалетну, гардеробну з туалетом для персоналу, підсобне приміщення (розрахункова площа приміщень – не менш ніж 6,0 м² на одне місце).</p> <p>11. Організувати та провести урочисте відкриття групи як культурну подію із запрошенням батьків, потенційних партнерів, офіційних представників громади.</p>
<i>Перспективність впровадження форми:</i>	В умовах відсутності інфраструктури дошкільної освіти або обмеженості місць в існуючих закладах форма є перспективною. Але якщо громада створює повноцінні умови для цієї форми (витрачає на впровадження ресурс), то група короткотривалого перебування може бути переведена в звичайну дошкільну групу.

Додаток 5.

Гурткова робота з дітьми дошкільного віку. Профіль форми дошкільної освіти

<i>Форма:</i>	Гурткова робота з дітьми дошкільного віку (далі – гуртки)
<i>Мета впровадження:</i>	Розширення можливостей розвитку творчих здібностей дитини. Покращення доступності розвиткових послуг дошкільної освіти.
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	56%
<i>Застосування по країні:</i>	Не вивчено.
<i>Опис форми:</i>	<p>Гуртки для дітей дошкільного віку можуть працювати не більше 4 годин на день на базі закладів шільної освіти та закладів позашкільної освіти, а також закладів культури. Передбачають долучення дітей до різних форм мистецької діяльності, а також здобуття дошкільної освіти засобами комплексної послуги – підготовка до школи.</p> <p>Залежно від потреб громади можуть створюватися:</p> <ul style="list-style-type: none"> - як групи короткотривалого перебування та загального розвитку дітей; - як групи короткотривалого перебування для підготовки дітей п'ятирічного віку до навчання в школі; - як гуртки та студії для розвитку творчих здібностей дітей.

	<p>За періодичністю перебування дітей у групі форма передбачає заняття 2–3 рази на тиждень, переважно у вихідні дні, але існують і варіанти поєднання занять у вихідні та робочі дні. Кількість дітей у групі – від 10 до 15. Діти, які відвідують гуртки у закладі освіти на основі сплати батьками вартості освітніх послуг, не зараховуються до його спискового складу.</p>
<i>Нормативно-правова база:</i>	<p>Стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні. Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-431 від 17.08.2005 «Організація короткотривалого перебування дітей у дошкільних навчальних закладах» http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-8A40E01F5944. Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України №736/902/758 від 23.07.2010 «Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами».</p>
<i>Учасники освітнього процесу:</i>	<p>Діти; батьки вихованців; педагоги. Керівники гуртків позашкільних закладів можуть вести гуртки на базі закладів освіти безкоштовно для батьків (адміністрація укладає договір із закладом освіти, на базі якого працюватиме гурток).</p>
<i>Партнери для впровадження та функціонування форми:</i>	<p>Заклади освіти (у тому числі позашкільної), культури, охорони здоров'я, адміністративні; батьки; громадські організації; благодійні фонди; приватні спонсори; органи місцевої та обласної влади; релігійні організації.</p>
<i>Сильні сторони форми:</i>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - умови для розвитку талантів та здібностей відповідно до вікової стадії розвитку дитини; отримання послуг від фахівців (можлива підготовка до школи, розвиток обдарованостей, розвиток життєвих навичок); - адаптація та соціалізація у колі дітей та дорослих. <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - звільнений час для додаткової економічної діяльності, у разі якщо батьки працюють у вихідні дні, або наявність вільного часу для власного розвитку та відпочинку; - впевненість, що діти отримують послуги від фахівців. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виконуються вимоги Закону України «Про обов'язкову дошкільну освіту»; залучення неохоплених дошкільною освітою дітей; - скорочується черга в садок, і діти відвідують форму дошкільної освіти (це важливо в умовах браку місць у садочку); - громада інвестує у розвиток молодшого покоління громади як вікової групи, яка в перспективі забезпечуватиме розвиток громади (особливо за умови розвитку обдарованостей).
<i>Слабкі сторони форми:</i>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дитина не отримує повний комплекс освітніх послуг, який отримують діти в умовах повного дошкільного дня, оскільки задум повної дошкільної освіти полягає в тому, що дитина отримує багато навичок не тільки на заняттях (перша половина дня), а під час партнерської діяльності та самостійної роботи (друга половина дня); - дитина не має можливості харчуватися та відпочивати в групі. <p><i>Для батьків:</i> необхідність оплачувати послуги гуртка.</p> <p><i>Для громади:</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> - можлива нестача кваліфікованих кадрів для надання якісних послуг; - тимчасове перебування дітей у гуртку не передбачає створення повноцінного простору, дружнього до дитини.
<i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i>	Зміст освітніх програм може варіюватися в межах рекомендованих МОН України програм, які відповідають БКДО (варіативній його частині). Варіативна частина Базового компонента, яка стосується гурткової роботи, може здійснюватися за парціальними програмами, у тому числі авторськими. Для дітей 5–6 років може бути запроваджена програма підготовки дітей до навчання в школі. Соціалізація та адаптація до колективів є важливими змістовими лініями роботи групи вихідного дня. У разі організації та формування різновікових груп зміст освіти враховує вікові особливості дітей.
<i>Бюджет на відкриття:</i>	Бюджет запуску послуги залежить від стану приміщення, у якому планується надання освітніх послуг, та доступу до розвиткових матеріалів. Якщо гурткова робота здійснюється на базі закладу соціальної інфраструктури (позашкільний заклад, будинок культури, фельдшерсько-акушерський пункт, сільська рада), то мінімальна вартість оснащення дружнього до дитини простору без ремонтно-будівельних робіт (РБР) складе: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи.
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	Батьківська оплата – 1500 грн.
<i>Індекс дружності до дитини (за 10-бальною шкалою):</i>	6 балів, у т.ч.: 1) сприятливе соціально-психологічне середовище – 1 бал; 2) зручний для дитини і всіх учасників простір – 1 бал; 3) достатня кваліфікація педагогів та її регулярне й ефективне підвищення – 1 бал; 4) наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов – 1 бал; 5) активне залучення батьків в освітній процес – 2 бали.
<i>Тип громади/громад, де модель може бути впроваджена:</i>	Всі типи громад, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - об'єднана територіальна громада сільського типу; - об'єднана територіальна громада міського типу; - територіально віддалені села; - малі міста; - міста обласного підпорядкування; - обласні центри; - громади, які територіально наближені до зони військового конфлікту.
<i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i>	<u>Використані рекомендації МЦФЕР-освіта</u> (https://ezavdnz.m CFR.ua/article.aspx?aid=589624&utm_source=pedrada.com.ua&utm_medium=refer&utm_campaign=content_link): <ol style="list-style-type: none"> 1. За потреби визначити порядок надання послуг гуртків. 2. Розробити проект розрахунку використання доходів від надання послуг (складає керівник ДНЗ, уточнює розрахунки та затверджує). 3. Визначити порядок оплати батьками послуг. 4. Відкрити спеціальний реєстраційний рахунок для ДНЗ за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету для обліку операцій із виконання спеціального фонду кошторисів.

5. Оцінити первинні дані для розрахунку вартості послуг, що надає керівник, та обчислити вартість кожної послуги, зокрема витрати на: оплату праці; придбання сировини, матеріалів, палива, енергії, інструменту, пристроїв, спецодягу і взуття, захисних пристроїв та спеціального харчування; поточний ремонт приміщень; технічний огляд і технічне обслуговування основних фондів, що використовують для надання послуг; оплату послуг зв'язку, засобів сигналізації; амортизацію основних фондів, що використовують для надання послуг; соціальні заходи: державне (обов'язкове) соціальне страхування, включаючи відрахування на обов'язкове медичне страхування; державне (обов'язкове) пенсійне страхування (відрахування до Пенсійного фонду України); відрахування до Фонду сприяння зайнятості населення.
До вартості послуг, окрім зазначених витрат, зараховують прибуток (якщо такий планується), обов'язкові податки, відрахування, платежі, збори відповідно до чинного законодавства.
6. Централізована бухгалтерія відображає фінансові результати надання послуг у кошторисі ДНЗ, оформлює бухгалтерські операції.
7. За потреби передбачити в статуті навчального закладу норму щодо права надавати послуги.
8. Вивчити попит батьків на організацію послуг у ДНЗ, наприклад, за допомогою опитування та анкетування.
9. Визначити рівень готовності ДНЗ надавати послуги, насамперед з'ясувати наявність необхідних приміщень; обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок; висококваліфікованих педагогів; обслуговуючого персоналу.
10. Визначити бажання та можливості педагогічних працівників надавати послуги.
11. Залучити до надання послуг педагогів, які мають належні кваліфікацію та здібності.
12. Визначити кількість дітей, які отримуватимуть послуги, на підставі поданих батьками заяв.
13. Довести до відома батьків перелік і види послуг, вартість кожної з них, порядок їх оплати.
14. Видати наказ про організацію у ДНЗ послуг, у якому визначити, скільки гуртків, напрями, вікові категорії дітей у гуртках; перелік послуг, їх види; кількість та періодичність надання послуг; розмір оплати за послуги (за необхідності з диференціацією за відповідними віковими групами); порядок оформлення відносин між адміністрацією ДНЗ та батьками; навантаження на педагогічний та обслуговуючий персонал, який задіяний в наданні послуг; порядок оплати роботи персоналу.
15. Затвердити розклад надання послуг.
16. Розробити проект розрахунку використання доходів від надання послуг та подати його централізованій бухгалтерії управління освіти.
17. Укласти договір із батьками про надання послуг, у якому передбачити, зокрема, такі питання: обов'язки сторін; відповідальність сторін; вартість послуг; порядок оплати батьками послуги; підстави для припинення дії договору тощо.
18. Оприлюднювати витрати, отримані від надання послуг.

	19. Батьки сплачують кошти на спеціальний рахунок ДНЗ у встановлені строки.
<i>Перспективність впровадження форми:</i>	<p>У перспективі ця форма дошкільної освіти трансформується у повноцінний центр розвитку дитини з послугою «гурткова робота». У такому разі показники дружності до дитини збільшуються разом із зростанням показників дружності центру.</p> <p>Доцільно поєднувати із формою короткотривалого перебування із комплексом різних гуртків до трьох годин (у гурток на одну годину дітей водити незручно).</p> <p>Перспективу має використання форми з метою розширення можливостей сезонних форм, соціально-педагогічного патронату, консультаційного центру. З точки зору організації найбільш перспективною є форма групи вихідного дня у закладі дошкільної освіти, де існує черга. По-перше, скорочується черга, і діти відвідують форму дошкільної освіти (це важливо в умовах нестачі місць у садочку). По-друге, у ЗДО вже створені відповідні умови для перебування дітей.</p> <p>Додати перспективності формі може запровадження інклюзивного напрямку роботи групи вихідного дня із залученою командою супроводу.</p> <p>Перспективним є залучення фахівців позашкільної освіти та закладів культури для проведення гуртків на безоплатній для батьків основі. А саме фахівці позашкільного закладу можуть проводити виїзні навчання у віддалених районах. Така робота за договором між закладами оплачується державою. Ще одним шляхом здійснення додаткової гурткової роботи може бути збільшення робочого тижня з п'ятиденного до шестиденного.</p>

Додаток 6.

Заклад дошкільної освіти сімейного типу. Профіль форми дошкільної освіти

<i>Форма:</i>	Заклад дошкільної освіти сімейного типу Ідею ЗДО сімейного типу можна представити як «дружня родина»
<i>Мета впровадження:</i>	Забезпечення дошкільної освіти в умовах, наближених до родинних, для дітей відповідного віку; максимальне використання у вихованні дітей потенціалу родинної педагогіки (у тому числі з урахуванням родинних стосунків дітей дошкільного віку).
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	25%
<i>Застосування по країні:</i>	0%
<i>Опис форми:</i>	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) сімейного типу для дітей віком від 2 місяців до 6 (7) років, які перебувають у родинних стосунках, де

	<p>забезпечується їхній догляд, розвиток, виховання і навчання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти</p> <p>Заклади сімейного типу створюються з урахуванням специфіки та демографічної ситуації у певній місцевості, мають різні варіанти реалізації:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за підпорядкуванням – приватні, державні; - за місцезнаходженням – в умовах ЗДО; у житлових приміщеннях; як дошкільне відділення школи. <p>Форма може включати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - групи із забезпечення ранньої соціальної адаптації дітей до 3 років до умов дошкільного навчального закладу; - групи для дітей віком від 3 до 6 (7) років; - клуби, секції, гуртки, студії для дітей віком від 3 до 6 (7) років; - групи короткотривалого перебування. <p>Діти, які відвідують сімейні групи, зараховуються до спискового складу закладу освіти (журнал обліку щоденного відвідування дітьми групи) та обов'язково включаються до звіту ЗДО (форма №85-к).</p>
<i>Нормативно-правова база:</i>	<p>Стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні.</p> <p>Положення Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України про дошкільний навчальний заклад сімейного типу №1447/20185 от 15.12.2011 (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1447-11).</p>
<i>Учасники освітнього процесу:</i>	<p>Діти, батьки вихованців, педагоги.</p> <p>Сімейною може називатися стандартна дошкільна група закладу освіти, де 2–3 і більше дітей пов'язані родинними зв'язками.</p> <p>У селах та селищах кількість дітей у групах визначають з огляду на демографічну ситуацію.</p> <p><i>Особливістю</i> закладу дошкільної освіти сімейного типу в умовах житлових приміщень є роль батьків-вихованців, які є одночасно і педагогами групи.</p> <p>До складу вихованців можуть входити діти цієї сім'ї; діти, пов'язані родинними зв'язками з сім'єю; похресники та інші близькі до родини діти.</p> <p>Освітній процес здійснюється в житловому приміщенні родини.</p>
<i>Партнери:</i>	<p>Заклади культури та освіти, громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації; мережа «дружніх родин» місцевості.</p>
<i>Сильні сторони форми:</i>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виховання шанобливого ставлення до родини та використання родинної педагогіки; - можливість м'яко адаптуватися разом із братами та сестрами; - можливість соціалізуватися в колективі з іншими дітьми; - підвищення імунітету; - одержання дошкільної освіти. <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - впевненість, що діти отримують професійну допомогу фахівців, розвиток та догляд; - можливість отримувати професійні консультації на будь-якому етапі розвитку дитини. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - створення умов для дошкільної освіти, виконуються вимоги Закону України «Про обов'язкову дошкільну освіту»; громада інвестує у розвиток молодшого покоління громади на перспективу;

	<ul style="list-style-type: none"> - зниження соціального тиску на громаду з боку її мешканців щодо необхідності запровадження якісних та сучасних освітніх, соціальних та культурних послуг.
<i>Слабкі сторони форми:</i>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дитина, яка не пов'язана родинними зв'язками з іншими дітьми, може почуватися невпевнено; - при залученні дитини до «дружньої родини» можуть виникнути ризики необізнаності батьків-вихователів щодо специфіки надання дошкільної освіти. <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ті самі слабкі сторони, що й у звичайному садочку; - ризик захворюваності, негативного спілкування у разі непрофесійності педагогічної команди закладу. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - обмежений доступ до кваліфікованих кадрів, які задіяні в роботі з дитиною; - навантаження на місцевий бюджет (в умовах, коли заклад частково фінансується за рахунок бюджетних коштів); - витрати на додаткове навчання батьків-вихователів.
<i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i>	<p>Зміст освіти закладу дошкільної освіти сімейного типу можуть формувати всі державні програми, які відповідають вимогам БКДО, тобто забезпечують всебічний розвиток дітей дошкільного віку відповідно до їхніх нахилів, здібностей, індивідуальних та фізичних особливостей в умовах, наближених до родинних.</p> <p>Форма здатна реалізувати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - взаємодію з громадськими організаціями з метою сприяння всебічному розвитку дітей в умовах, наближених до родинних; - впровадження експериментальної та інноваційної діяльності з питань родинного виховання; - надання методичної та консультаційної допомоги сім'ям; - надання додаткових освітніх послуг, які не визначені БКДО, на основі угоди між батьками чи особами, які їх замінюють, та закладом у межах гранично допустимого навантаження дитини.
<i>Бюджет на відкриття:</i>	<p>Мінімальна вартість без ремонтно-будівельних робіт (РБР): тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи.</p> <p>Мінімальна вартість із РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 175 тис. грн (USD 6500) – вартість РБР (на основі досвіду ЮНІСЕФ із запуску центрів раннього втручання); 15% від суми РБР – супутні витрати.</p> <p>Середня вартість запуску з частковими РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 730 тис. грн (USD 27 000) – середня вартість РБР, якщо необхідні повноцінний ремонт приміщень та супровід ремонтно-будівельного процесу, зокрема:</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Перед проектуванням необхідно зробити <i>енергоаудит</i> (якщо цей розділ не входить до проектно-кошторисної документації (ПКД)). Вартість енергоаудиту для бюджетних установ – приблизно 30 тис. грн. 2. <i>Розробка ПКД</i>. Вартість розробки ПКД на ремонт садка вартістю 1 млн. грн складе близько 35–50 тис. грн. 3. <i>Вартість проходження експертизи ПКД</i>. Вона, як правило, залежить від вартості самої ПКД. Для ПКД вартістю 35–50 тис. грн може скласти 5–10 тис. грн. 4. <i>Авторський нагляд</i>. Вартість одного виїзду – 1350 грн (без ПДВ). Може бути орієнтовно п'ять виїздів проєктантів, що коштуватиме 8100 грн (з ПДВ). 5. <i>Ремонтно-будівельні роботи</i> – 700 тис. грн (USD 25 тис. – згідно з досвідом ЮНІСЕФ). 6. <i>Здійснення технічного нагляду</i> – 2% від вартості РБР.
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	2000–2500 грн. Аналогічний бюджету середнього закладу дошкільної освіти (садочка) для дітей від 3 до 7 років і залежить від енергоефективності будівлі.
<i>Індекс дружності до дитини (за 10-бальною шкалою:)</i>	6 балів , у т.ч.: <ol style="list-style-type: none"> 1) сприятливе соціально-психологічне середовище – 1 бал; 2) зручний для дитини і всіх учасників простір – 1 бал; 3) достатня кваліфікація педагогів та її регулярне й ефективне підвищення – 1 бал; 4) наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов – 1 бал; 5) активне залучення батьків в освітній процес – 2 бали.
<i>Тип громади/громад, де модель може бути впроваджена:</i>	Всі типи громад, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - об'єднана територіальна громада сільського типу (тільки сільські території у складі); - об'єднана територіальна громада міського типу (у складі наявні малі міста/селища міського типу); - територіально віддалені села; - малі міста; - міста обласного підпорядкування; - обласні центри; - громади, які територіально наближені до зони військового конфлікту.
<i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. З'ясувати кількість сімей та дітей у них, які потребують такої форми дошкільної освіти, як заклад (група) дошкільної освіти сімейного типу. 2. Здійснити аналіз потенціальних сімей для впровадження форми «дружня родина» (умови, кваліфікація батьків-вихователів, культурного фону родини тощо). 3. Внести пункт про створення закладу дошкільної освіти сімейного типу в місцеву Програму розвитку освіти. 4. Створити ініціативну групу із впровадження обраної форми (з числа зацікавлених осіб). 5. Розробити план запуску закладу дошкільної освіти сімейного типу та здійснювати поточний моніторинг його реалізації. 6. Обговорити з батьками вихованців умови, які надає ця форма, та прийняти заяви від батьків.

	<p>7. Створити письмове подання про актуальність та необхідність упровадження закладу дошкільної освіти сімейного типу та подати його в місцеві органи самоврядування.</p> <p>8. Отримати позитивне рішення сесії про створення ЗДО сімейного типу (звернути увагу на те, як сформульовано рішення: «створити та утримувати групу за рахунок існуючого фінансування» чи «створити та утримувати групу за рахунок додаткових коштів»).</p> <p>9. Разом із рішенням відбувається затвердження статуту та штатного розкладу.</p> <p>10. Отримати наказ відділу освіти та розробити правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, графік роботи групи та персоналу.</p> <p>11. Організувати умови для перебування дітей згідно з санітарним регламентом.</p>
<p><i>Перспективність впровадження форми:</i></p>	<p>Організація навчання педагогів-батьків на постійній основі (компетентнісний підхід; технології, дружні до дитини); облаштування приміщення згідно з УД; прикріплення до ЗДО (як група ЗДО) або створення мережі при ЗДО.</p> <p>Найбільш перспективним є створення закладу дошкільної освіти сімейного типу в житловому приміщенні в місцевості, де немає дошкільної інфраструктури (або типовий ЗДО не доступний у зв'язку із чергою). По-перше, скорочується черга, і діти відвідують форму дошкільної освіти (це важливо в умовах нестачі місць у садочку). По-друге, заклад дошкільної освіти сімейного типу за наявності необхідних умов та кваліфікації батьків-вихователів може бути найбільш дружнім до дітей.</p> <p>Додати перспективності цій формі може запровадження інклюзивного напряму роботи групи сімейного типу із залученою командою супроводу.</p>

Додаток 7.

Соціально-педагогічний патронат. Профіль форми дошкільної освіти

<p><i>Форма:</i></p>	<p>Соціально-педагогічний патронат дітей та їхніх родин (далі – СПП) за місцем їхнього проживання з виїздом у райони, де не створена дошкільна інфраструктура (мобільна дошкільна група).</p> <p>Соціально-педагогічний патронат на базі ЗДО.</p> <p>Патронат означає «захист», «опіка», «допомога». Ідею соціально-педагогічного патронату можна представити як «активні гостини».</p>
<p><i>Мета впровадження:</i></p>	<p>Метою соціально-педагогічного патронату сім'ї є покращення доступності дошкільної освіти для дітей відповідного віку, які не охоплені дошкільною освітою; організація залучення батьків у процес виховання, навчання та реабілітації дитини дошкільного віку; надання ранньої допомоги дітям, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, поступова повна або часткова інтеграція їх у суспільство.</p>

Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:	29%
Застосування форми по країні:	13 878 дітей.
Опис форми:	<p>СПП за місцем проживання або на базі закладів соціальної інфраструктури громади здійснюється як відвідування дітей удома для надання батькам методичних рекомендацій з таких питань: організація продуктивної творчої діяльності дитини вдома; організація оптимального рухового режиму для дитини; створення розвиваючого середовища в дитячій кімнаті.</p> <p>СПП здійснюється двічі на тиждень за планом, затвердженим керівником базового закладу. Час відвідування та час на дорогу до будинку сім'ї, оформлення відповідної документації враховуються соціальному педагогу (або педагогу) в робочий час.</p> <p><i>Особливістю патронату за місцем проживання є можливість його здійснення в спеціально облаштованих частинах приміщень закладів культури, охорони здоров'я, дружніх до дитини, на умовах організації групи короткотривалого перебування (не більше 4 годин без харчування, не більше 6 годин із харчуванням, узятим із собою).</i></p> <p>Нормативно передбачено, що діти, які охоплені соціально-педагогічним патронатом, беруться на облік у найближчому закладі дошкільної освіти (далі – базовому).</p> <p>У базовому дошкільному закладі, до якого прикріплені діти, формується умовна «група» кількістю до 15 осіб за принципом територіальної наближеності до базового дошкільного закладу.</p> <p>Якщо є можливість прикріпити групу до діючого закладу, то додається плюс одна група до дошкільної мережі і, відповідно, плюс штатні одиниці, які здійснюють патронат.</p> <p>Якщо немає можливості прикріпити групу до діючого закладу, то всі аспекти здійснення СПП треба зазначити в рішенні сесії ради об'єднаної територіальної громади (ОТГ) і посади внести до штату, наприклад, методичного кабінету ОТГ.</p> <p>Оплата праці педагогічних працівників може проводитися або як довантаження згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України №557 від 26.09.2005 «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» (п. 4.3 «Розширення зони обслуговування»), або як оплата вихователю за внутрішнім сумісництвом для здійснення СПП.</p> <p>Така форма може бути впроваджена у віддалених сільських громадах, які не мають власного закладу дошкільної освіти, але мають контингент дітей дошкільного віку, які не відвідують дитячий садок.</p> <p><i>СПП на базі ДНЗ передбачає дві можливості залучити дитину в освітній процес на базі закладу: включити її в групу короткотривалого перебування або частково інтегрувати дитину в звичайну групу. Особливістю є поетапність здійснення СПП: підготовчий, практичний та узагальнюючий.</i></p>
Нормативно-правова база:	Стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні.

	<p>Інструктивно-методичний листи Міністерства освіти і науки України від 27.08.2000 №1/9-352, від 04.10.2007 №1/9-583 «Про систему роботи з дітьми, які не відвідують дошкільні навчальні заклади».</p> <p>Лист Міністерства освіти і науки України від 17.12.2008 №1/9-811 «Про здійснення соціально-педагогічного патронату сімей» https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-811290-08.</p> <p>Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-666 від 27.09.2010 «Про організацію роботи з дітьми п'ятирічного віку» http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/9436/.</p> <p>Наказ Міністерства освіти і науки України №557 від 26.09.2005 «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ».</p>
<i>Учасники освітнього процесу:</i>	Діти (до 15) , які не відвідують дошкільні заклади у зв'язку з їх відсутністю; педагоги , які спонукають сім'ю до дії, соціальної ініціативи, допомоги дитині у здобутті дошкільної освіти; батьки , які у цій формі є активними учасниками та «здійснювачами» дошкільної освіти.
<i>Партнери:</i>	Партнерство «батьки – батьки», «батьки – педагог». Заклади культури, освіти, медицини, громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації.
<i>Сильні сторони форми:</i>	<p><i>Головна перевага СПП</i> – забезпечення розвитку дитини та набуття нею життєвого соціального досвіду в умовах територіальної віддаленості від дошкільної інфраструктури.</p> <p><i>Для дитини:</i> можливість соціалізуватися у спілкуванні за межами родини.</p> <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - гнучкий графік надання послуг СПП; - можливість отримувати професійні консультації на будь-якому етапі розвитку дитини. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інвестування у розвиток молодшого покоління громади на перспективу; - зниження соціального тиску на громаду з боку її мешканців стосовно необхідності впровадження дошкільної освіти.
<i>Слабкі сторони форми:</i>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - можливо, для дитини епізодичного педагогічного впливу буде замало; - батьки можуть не включитися у процес СПП або їхнє включення буде незадовільним. <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - не всі батьки мають бажання запрошувати чужих людей до себе додому, якщо патронат здійснюється на базі домівки; - очікування батьків щодо форми можуть бути завищеними в умовах її ресурсного обмеження та відсутності повноцінної дошкільної інфраструктури. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - обмежений доступ до кваліфікованих кадрів, які задіяні в наданні послуг СПП у сільській місцевості; - організація підвозу вихователів до сусідніх населених пунктів у сільській місцевості;

	<ul style="list-style-type: none"> - якщо СПП здійснюється на базі іншого закладу соціальної інфраструктури, необхідне додаткове оснащення простору, дружнього до дитини; - брак знань щодо правильного оформлення підстав, умови та оплати праці педагога, який здійснює СПП.
<i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i>	<p>Зміст роботи продиктований цілеспрямованою підготовкою дитини до самостійного життя у соціумі. Йдеться про виховання життєздатної, самостійної, природної у своїй поведінці, життєво компетентної особистості, формування у дитини самосвідомості, виховання ціннісного ставлення до самого себе.</p> <p>Вихователь сприяє організації умов для художньо-творчої, продуктивної діяльності в родинній оселі або на базі закладу соціальної інфраструктури, забезпечує оптимальний руховий режим для дитини та допомагає створити розвиваюче середовище в дитячій кімнаті.</p> <p>Важливим у змісті освіти СПП є забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту; розвиток духовності дитини; своєчасне виявлення та надання кваліфікованої допомоги тим дітям, які потребують корекції здоров'я, дітям із порушеннями у фізичному та розумовому розвитку; організація партнерської співпраці з родинами вихованців; надання методичної й консультативної допомоги сім'ям; залучення батьків у процес виховання; навчання та реабілітація дитини; набуття життєвих навичок.</p>
<i>Бюджет на відкриття:</i>	<p>Якщо СПП здійснюється на базі закладу соціальної інфраструктури (будинок культури, фельдшерсько-акушерський пункт, сільська рада), то мінімальна вартість оснащення дружнього до дитини простору без ремонтно-будівельних робіт (РБР) складе:</p> <p>27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи.</p> <p>Мінімальна вартість із РБР:</p> <p>27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 175 тис. грн (USD 6500) – вартість РБР (на основі досвіду ЮНІСЕФ із запуску центрів раннього втручання); 15% від суми РБР – супутні витрати.</p>
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	1700 грн.
<i>Індекс дружності до дитини (за 10-бальною шкалою оцінки):</i>	<p>5 балів, у т.ч.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сприятливе соціально-психологічне середовище – 1 бал; 2) зручний для дитини і всіх учасників простір – 0 балів; 3) достатня кваліфікація педагогів та її регулярне й ефективне підвищення – 1 бал; 4) наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов – 1 бал; 5) активне залучення батьків в освітній процес – 2 бали.
<i>Тип громади/громад, де модель може</i>	<ul style="list-style-type: none"> - об'єднана територіальна громада селищного типу; - віддалені села; - громади, які розташовані неподалік зони військового конфлікту.

<p><i>бути впроваджена:</i></p>	
<p><i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здійснити облік дітей дошкільного віку, не охоплених дошкільною освітою (Лист Міністерства освіти і науки України від 07.05.2007 №1/9-263 «Про організацію обліку дітей дошкільного віку»). 2. Визначити вид СПП, місце проведення відповідної роботи (в домашніх умовах, на базі дошкільних чи інших навчальних закладів, в інших приміщеннях). 3. Оформити соціальний паспорт кожного селища й окремих сімей. 4. Розробити конкретні програми (загальну, місцеву тощо) відповідно до мети і завдань СПП; 5. Визначити конкретних виконавців та узгодити їхні дії. 6. Забезпечити контроль за здійсненням СПП. 7. Внести пункт про запровадження обраної форми до місцевої Програми розвитку освіти. 8. Обговорити з батьками вихованців умови, які надає форма, та прийняти заяви від батьків. 9. Видати внутрішній наказ про організацію СПП (правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, графік роботи групи та персоналу). 10. Організувати умови для СПП, у тому числі простір, дружній до дитини. 11. У кошторисі передбачити кошти на виплату доплат у межах фонду заробітної плати (фонду оплати праці). <p>Примітка У Наказі Міністерства освіти і науки від 15.04.1993 №102 йдеться: «Додаткова оплата праці за суміщення професій і посад, не пов'язаних з педагогічною роботою, надбавки за високі творчі та виробничі досягнення в роботі, преміювання, інші види додаткової оплати. Керівники установ і закладів освіти мають право в межах фонду заробітної плати (фонду оплати праці) встановлювати: - за погодженням з профспілковим комітетом – доплати за суміщення професій (посад), розширення зони обслуговування чи збільшення обсягів виконуваних робіт, а також за виконання поряд з основною роботою обов'язків тимчасово відсутніх працівників без обмеження розмірів цих доплат та переліків суміщуваних професій (посад). Конкретний розмір доплат встановлюється з фактично виконаного обсягу робіт. Доплати за виконання обов'язків тимчасово відсутнього керівника його штатним заступникам не провадяться».</p>
<p><i>Перспективність впровадження форми:</i></p>	<p>Ця форма, як і всі інші, незважаючи на періодичність її здійснення, має виявляти ознаки дружності до дитини як у просторових, так і в комунікативних умовах. Дружність має компенсувати те, що діти не кожен день отримують змогу долучатися до організованих дошкільних справ. Перспективним є розширення меж обслуговування та послуг до рівня сервісних; введення відповідальної оплачуваної посади – соціальний педагог, який відслідковуватиме зрушення. Надання послуг СПП у постійному приміщенні додасть дружності та стабільності формі.</p>

Додаток 8.**Суботня та недільна дошкільна група. Профіль форми дошкільної освіти**

<i>Форма:</i>	Суботня та недільна дошкільна група. «Група вихідного дня»
<i>Мета впровадження:</i>	Покращення доступності дошкільної освіти для дітей відповідного віку, які не охоплені дошкільною освітою у зв'язку із відсутністю дошкільної інфраструктури в місцях проживання; розширене перебування дітей у ЗДО з різних причин: у зв'язку із занятістю батьків, різними родинними ситуаціями, для соціального захисту, для психологічного комфорту в умовах військового конфлікту.
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	29%
<i>Застосування по країні:</i>	0,1% (така незначна кількість обумовлена тим, що групи вихідного дня здебільшого приватні і діють без ліцензій, відповідно, не підпадають під статистичний облік).
<i>Опис форми:</i>	Група вихідного дня для дітей дошкільного віку може працювати на базі закладів освіти та закладів позашкільної освіти не більше 4 годин на день. Передбачає долучення дітей до здобуття дошкільної освіти та забезпечення їхнього догляду. Залежно від потреб населення можуть створюватися: - як групи короткотривалого перебування для загального розвитку дітей; - як групи короткотривалого перебування для підготовки дітей п'ятирічного віку до навчання в школі; - як гуртки та студії для розвитку творчих здібностей дітей. За періодичністю перебування дітей у групі форма передбачає заняття 2–3 рази на тиждень, переважно у вихідні дні, але існують варіанти поєднання занять у вихідні та робочі дні. Короткотривалий режим перебування дітей обумовлюється відсутністю харчування. У разі самостійного забезпечення батьками умов харчування перебування може бути продовжено до 6 годин. Діти, які відвідують групу вихідного дня у закладі освіти на основі сплати батьками вартості освітніх послуг, не зараховуються до його спискового складу.
<i>Нормативно-правова база:</i>	Стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні. Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України №736/902/758 від 23.07.2010 «Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами».
<i>Учасники освітнього процесу:</i>	Діти, батьки вихованців, педагоги.
<i>Партнери:</i>	Заклади освіти, культури, охорони здоров'я, адміністративні заклади; батьки; громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації.

<p><i>Сильні сторони форми:</i></p>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - можливість отримання послуг дошкільної освіти від фахівців відповідно до вікових вимог розвитку дитини (можлива підготовка до школи, розвиток обдарованостей, розвиток життєвих навичок тощо); - адаптація та соціалізація у колі дітей та дорослих. <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - звільнений час для додаткової економічної діяльності, у разі якщо батьки працюють у вихідні дні, або наявність вільного часу для власного розвитку та відпочинку; - впевненість у тому, що діти розвиваються під наглядом фахівців. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виконуються вимоги Закону України «Про обов’язкову дошкільну освіту»; залучення не охоплених дошкільною освітою дітей; - скорочується черга в садок, і діти відвідують форму дошкільної освіти (це важливо в умовах нестачі місць у садочку); - соціальний захист дітей громади, які проживають у проблемних сім’ях; - громада інвестує в розвиток молодшого покоління громади як вікової групи, яка забезпечуватиме розвиток громади у майбутньому (особливо за умови розвитку обдарованостей).
<p><i>Слабкі сторони форми:</i></p>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дитина не отримує повний комплекс освітніх послуг, який отримують діти в умовах повного дошкільного дня, оскільки задум повної дошкільної освіти полягає в тому, що дитина отримує багато навичок не тільки під час занять; - дитина не має можливості харчуватися та відпочивати в групі. <p><i>Для батьків:</i> необхідність оплачувати послуги групи вихідного дня.</p> <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - можлива нестача кваліфікованих кадрів для надання якісних послуг; - тимчасовість перебування дітей у групі вихідного дня не передбачає створення повноцінного простору, дружнього до дитини.
<p><i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i></p>	<p>Зміст освітніх програм може варіюватися в межах рекомендованих МОН України програм, які відповідають БКДО (інваріантній та варіативній його частинам). Варіативна частина БКДО, яка стосується гурткової роботи, може здійснюватися за парціальними програмами, в тому числі авторськими. Для дітей 5–6 років може бути запроваджена програма підготовки дітей до навчання в школі. Соціалізація та адаптація до колективів є важливими змістовими лініями роботи групи вихідного дня. У разі формування та організації різновікових груп зміст освіти враховує вікові особливості дітей.</p>
<p><i>Бюджет на відкриття:</i></p>	<p>Бюджет запуску послуги залежить від стану приміщення, у якому планується надання освітніх послуг, та доступу до розвиткових матеріалів. Якщо робота груп вихідного дня здійснюється на базі закладу соціальної інфраструктури (позашкільний заклад, будинок культури, фельдшерсько-акушерський пункт, сільська рада), то мінімальна вартість оснащення дружнього до дитини простору без ремонтно-будівельних робіт (РБР) складе:</p> <p>27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи.</p> <p>Мінімальна вартість із РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу;</p>

	95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи; 175 тис. грн (USD 6500) – вартість ремонтно-будівельних робіт (на основі досвіду ЮНІСЕФ із запуску центрів раннього втручання); 15% від суми РБР – супутні витрати.
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	1500 грн
<i>Індекс дружності до дитини (за 10-бальною шкалою):</i>	6 балів , у т.ч., 1) сприятливе соціально-психологічне середовище – 1 бал; 2) зручний для дитини і всіх учасників простір – 1 бал; 3) достатня кваліфікація педагогів та її регулярне й ефективне підвищення – 2 бали; 4) наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов – 1 бал; 5) активне залучення батьків в освітній процес – 1 бал.
<i>Тип громади/громад, де модель може бути впроваджена:</i>	Всі типи громад, а саме: - об'єднана територіальна громада сільського типу (тільки сільські території у складі); - об'єднана територіальна громада міського типу (у складі наявні малі міста/селища міського типу); - територіально віддалені села; - малі міста; - міста обласного підпорядкування; - обласні центри; - громади, які розташовані у територіальній близькості до зони військового конфлікту.
<i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i>	Використані рекомендації МЦФЕР-освіта (https://ezavdnz.m CFR.ua/article.aspx?aid=589624&utm_source=pedrada.com.ua&utm_medium=refer&utm_campaign=content_link): 1. Визначити за потреби порядок надання додаткової послуги «група вихідного дня». 2. Розробити проект розрахунку використання доходів від надання послуг (складає, уточнює розрахунки та затверджує керівник ДНЗ). 3. Визначити порядок оплати батьками послуг. 4. Відкрити спеціальний реєстраційний рахунок для ДНЗ за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету для обліку операцій із виконання спеціального фонду кошторисів. 5. Оцінити первинні дані для розрахунку вартості послуг, що надає керівник, та обчислити вартість кожної послуги, зокрема витрати на: оплату праці; придбання сировини, матеріалів, палива, енергії, інструменту, пристроїв, спецодягу і взуття, захисних пристроїв та спеціального харчування; поточний ремонт приміщень; технічний огляд і технічне обслуговування основних фондів, що використовують для надання послуг; оплату послуг зв'язку, засобів сигналізації; амортизацію основних фондів, що використовують для надання послуг. Соціальні заходи: – державне (обов'язкове) соціальне страхування, включаючи відрахування на обов'язкове медичне страхування;

	<p>– державне (обов'язкове) пенсійне страхування (відрахування до Пенсійного фонду України);</p> <p>– відрахування до Фонду сприяння зайнятості населення.</p> <p>До вартості послуг, окрім зазначених витрат, зараховують прибуток (якщо такий планується), обов'язкові податки, відрахування, платежі, збори відповідно до чинного законодавства.</p> <p>6. Централізована бухгалтерія відображає фінансові результати надання послуг у кошторисі ДНЗ, оформлює бухгалтерські операції.</p> <p>7. За потреби передбачити у статуті навчального закладу норму щодо права надавати послуги.</p> <p>8. Вивчити попит батьків на організацію послуг у ДНЗ, наприклад, за допомогою опитування та анкетування.</p> <p>9. Визначити рівень готовності ДНЗ надавати послуги, насамперед наявність необхідних приміщень; обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок; висококваліфікованих педагогів; обслуговуючого персоналу.</p> <p>10. Визначити бажання та можливості педагогічних працівників надавати послуги.</p> <p>11. Залучити до надання послуг педагогів, які мають належні кваліфікацію та здібності.</p> <p>12. З'ясувати кількість дітей, які отримуватимуть послуги, на підставі поданих батьками заяв.</p> <p>13. Довести до відома батьків перелік і види послуг та вартість кожної з них, порядок їх оплати.</p> <p>14. Видати наказ про організацію у ДНЗ послуг, у якому визначити кількість груп, напрями роботи груп, вікові категорії дітей у групах; перелік послуг, їхні види; періодичність надання послуг; розмір оплати за послуги (за необхідності з диференціацією за відповідними віковими групами); порядок оформлення відносин між адміністрацією ДНЗ та батьками; навантаження на педагогічний та обслуговуючий персонал, який задіяний у наданні послуг; порядок оплати роботи персоналу.</p> <p>15. Затвердити розклад надання послуг.</p> <p>16. Розробити проект розрахунку використання доходів від надання послуг та подати його централізованій бухгалтерії управління освіти.</p> <p>17. Укласти договір із батьками про надання послуг, у якому передбачити, зокрема, такі питання: обов'язки сторін; відповідальність сторін; вартість послуг; порядок оплати батьками послуги; підстави для припинення дії договору тощо.</p> <p>18. Оприлюднювати витрати, отримані від надання послуг.</p> <p>19. Батьки сплачують кошти на спеціальний рахунок ДНЗ у встановлені строки.</p>
<p><i>Перспективність впровадження форми:</i></p>	<p>У разі розвитку дружності перспективність форми полягає в подальшій організації центру розвитку дитини з послугою «група вихідного дня». У такому разі показники дружності збільшуються з розвитком показників дружності центру.</p> <p>Доцільно поєднувати із формою короткотривалого перебування.</p> <p>Використання форми є перспективним з метою забезпечення соціальної захищеності дітей (проблемні родини, особливий графік роботи батьків, військові дії, потреба в емоційній захищеності або реабілітації).</p>

	<p>З точки зору боку організації діяльності форма групи вихідного дня є перспективною у закладі дошкільної освіти, де існує черга. По-перше, скорочується черга, і діти відвідують форму дошкільної освіти (це важливо в умовах нестачі місць у садочку). По-друге, у ЗДО вже створені відповідні умови для перебування дітей.</p> <p>Додати перспективності формі може запровадження інклюзивного напряму роботи групи вихідного дня із залученням команди супроводу.</p>
--	--

Додаток 9.

Заклади дошкільної освіти (групи) з сезонним перебуванням дітей. Профіль форми дошкільної освіти

<i>Форма:</i>	Заклади дошкільної освіти (групи) з сезонним перебуванням дітей
<i>Мета впровадження:</i>	Забезпечення доступності дошкільної освіти для дітей відповідного віку в умовах економії коштів громади та неможливості утримувати ЗДО повного перебування у громаді.
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	18%
<i>Застосування по країні:</i>	0%
<i>Опис форми:</i>	<p>Сезонні групи для дітей віком від 2 місяців до 6 (7) років працюють на базі ЗДО або у складі об'єднання навчальних закладів та забезпечують право дітей на здобуття дошкільної освіти. Найчастіше такі групи є малокомплектними й різновіковими. Наявність у закладі немовлят і водночас відсутність додаткового персоналу унеможливають повноцінну дошкільну освіту для дітей інших вікових категорій. Оптимальним є перебування у змішаній групі дітей хоча б 3–6 (7) років.</p> <p>Сезонні групи отримали таку назву у зв'язку з тим, що заклади дошкільної освіти працюють не регулярно, переважно в теплу пору року, зазвичай 5–7 місяців на рік, що дає змогу економити бюджетні кошти на оплату енергоресурсів та праці педагогів.</p> <p>Залежно від потреб громади у закладі дошкільної освіти можуть створюватися:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сезонні групи короткотривалого перебування для догляду та загального розвитку дітей; - сезонні групи повного дня для загального розвитку дітей. <p>Сезонні групи можуть бути також різновіковими та сімейними.</p> <p>Сезонний режим перебування дітей обов'язково обумовлюється у статуті закладу дошкільної освіти.</p> <p>Діти, які відвідують сезонні групи, зараховуються до спискового складу ЗДО (журнал обліку щоденного відвідування дітьми групи) та обов'язково включаються до звіту ЗДО (форма №85-к).</p>

<i>Нормативно-правова база:</i>	Стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні. Лист Міністерства освіти і науки України «Про організацію роботи дошкільного навчального закладу з сезонним перебуванням дітей» №1/9-812 від 26.11.2009 https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v812290-09 .
<i>Учасники освітнього процесу:</i>	Діти, батьки, педагоги (за контрактом на час виконання сезонної роботи).
<i>Партнери:</i>	Заклади освіти, культури, охорони здоров'я; громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації.
<i>Сильні сторони форми:</i>	<i>Для дитини і батьків:</i> наявність форми здобуття дошкільної освіти в умовах відсутності дошкільної інфраструктури. <i>Для громади:</i> громада задовольняє потреби населення в здобутті дошкільної освіти.
<i>Слабкі сторони форми:</i>	<i>Для дитини:</i> - дитина не отримує повного комплексу освітніх послуг, який забезпечує звичайний садочок повного року; - діти можуть забувати навички, отримані під час сезонного перебування. <i>Для батьків:</i> ускладнена економічна реалізація потенціалу батьків через незручний графік дошкільної освіти дитини (періоди нефункціонування сезонного закладу). <i>Для громади:</i> - обмежений доступ до кваліфікованих кадрів, які задіяні в догляді за дитиною; - проблема працевлаштування працівників на час нефункціонування сезонного закладу; - частково задовольняє потреби жителів громади в здобутті дошкільної освіти.
<i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i>	Збереження та зміцнення здоров'я дітей; формування їхньої особистості; розвиток творчих здібностей та нахилів; забезпечення соціальної адаптації та формування готовності продовжувати освіту.
<i>Бюджет на відкриття:</i>	Бюджет запуску послуги залежить від стану приміщення, у якому планується надання освітніх послуг, та доступу до розвиткових матеріалів. Важливо зазначити, що нерегулярне опалення та перерви в обслуговуванні приміщення сприяють його руйнації, а один раз відремонтовані та оснащені приміщення потребуватимуть нового ремонту та дооснащення у разі неналежної експлуатації протягом року. Якщо гурткова робота здійснюється на базі закладу соціальної інфраструктури (позашкільний заклад, будинок культури, фельдшерсько-акушерський пункт, сільська рада), то мінімальна вартість оснащення дружнього до дитини простору без ремонтно-будівельних робіт (РБР) складе: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи. Мінімальна вартість із РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 95 тис. грн (USD 3500) – вартість обладнання для оснащення групи;

	175 тис. грн (USD 6500) – вартість РБР (на основі досвіду ЮНІСЕФ із запуску центрів раннього втручання); 15% від суми РБР – супутні витрати.
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	1000 грн (на прикладі сезонного ЗДО у с. Дьоміно-Олександрівка Троїцького району Луганської області).
<i>Індекс дружності до дитини (за 10-бальною шкалою):</i>	5 балів , у т.ч.: 1) сприятливе соціально-психологічне середовище – 1 бал; 2) зручний для дитини і всіх учасників простір – 1 бал; 3) достатня кваліфікація педагогів та її регулярне й ефективне підвищення – 1 бал; 4) наявність сучасних санітарно-гігієнічних умов – 1 бал; 5) активне залучення батьків в освітній процес – 1 бал.
<i>Тип громади/громад, де модель може бути впроваджена:</i>	- об'єднана територіальна громада сільського типу (тільки сільські території у складі); - територіально віддалені села; - громади, територіально наближені до зони військового конфлікту.
<i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i>	Оскільки створення сезонної групи за мету має економію бюджетних коштів і передбачає реорганізацію повноцінної групи повного дня у сезонну, то такі дії не можна назвати розвитком. 1. Зважити економічний та соціальний ефект від упровадження сезонної форми роботи закладу дошкільної освіти. 2. З'ясувати кількість дітей, які потребують такої форми дошкільної освіти та необхідний період роботи. 3. Обговорити з батьками вихованців умови, які надає така форма, та прийняти заяви від батьків. 4. Створити письмове подання про актуальність та необхідність створення сезонної групи перебування та подати його в місцеві органи самоврядування. 5. Отримати позитивне рішення сесії щодо створення сезонної групи на базі ЗДО. 6. Разом із прийняттям рішення відбуваються зміни у статуті та до штатного розкладу. 7. Передбачити навантаження, а відповідно, і можливість збереження кадрів на час їхнього звільнення із сезонного закладу. 8. Отримати наказ відділу освіти та видати внутрішній наказ про відкриття сезонної групи (правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, графік роботи групи та персоналу). 9. Організувати умови для збереження матеріальних цінностей на період нефункціонування садочка. 10. Ознайомити батьків із умовами роботи сезонної групи.
<i>Перспективність впровадження форми:</i>	Форма може бути перспективною у разі жорсткої економії коштів громади. Доречно поєднувати форму із соціально-педагогічним патронатом на час припинення роботи закладу або із консультаційним центром удосконаленої організації. Для цього треба не звільняти працівників (принаймні частину працівників залишати у штаті для роботи з дітьми в іншому форматі). Це передбачає відвідування дітей удома для надання

	батькам методичних рекомендацій із таких питань: організація продуктивної творчої діяльності дитини вдома; організація оптимального рухового режиму для дитини; створення розвиваючого середовища в дитячій кімнаті. Таке поєднання форм дозволить посилити критерій дружності та буде корисним для безперервного освітнього процесу.
--	---

Додаток 10.

Інклюзивна освіта. Профіль ціннісної умови дошкільної освіти

<i>Умова:</i>	Інклюзивна освіта (далі – ІО) Інклюзивні умови можна представити як «простір, зручний для всіх».
<i>Мета впровадження:</i>	Максимально безбар'єрне залучення в систему дошкільної освіти всіх її учасників: батьків, педагогів, дітей, у тому числі дітей із інвалідністю. Покращення доступності дошкільної освіти для дітей відповідного віку, в тому числі дітей із інвалідністю, які не охоплені дошкільною освітою.
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	75%
<i>Застосування умови по країні:</i>	13,4%
<i>Опис умови на прикладі інклюзивної групи ЗДО:</i>	ЗДО незалежно від форми роботи можуть і повинні бути пристосовані до будь-яких особливостей клієнтів, зокрема дітей та дорослих із інвалідністю. Окрім стандартних послуг, які надають ЗДО, мають бути в наявності інклюзивні групи, у яких серед загалу дітей є 1–3 дитини з особливими освітніми потребами (в тому числі діти з інвалідністю). Особливістю ІО є соціалізація дітей із особливими освітніми потребами в умовах дошкільної групи, отримання ними послуг загального та корекційного розвитку згідно з індивідуальною програмою розвитку (ІПР). Важливу роль у реалізації ІПР відіграє команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. ІО має бути впроваджена за принципами універсального дизайну. Універсальний дизайн у сфері освіти – це дизайн предметів, довкілля, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально придатними для використання всіма людьми без необхідності адаптації чи спеціального дизайну. Універсальний дизайн не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп людей із інвалідністю. Базові принципи універсального дизайну: рівність та доступність використання, гнучкість використання, простота й інтуїтивність використання, доступно викладена інформація, терпимість до помилок, малі фізичні зусилля, наявність необхідного розміру, місця, простору.

<p><i>Нормативно-правова база:</i></p>	<p>Інклюзивні групи перебувають у складі ЗДО, тому застосовується стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні та додатково документи, що регулюють аспекти інклюзивної освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постанова Кабінету Міністрів України №545 від 12.07.2017 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF); - Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-487 від 12.10.2015 «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах» (інструктивно-методичні рекомендації) (https://drive.google.com/file/d/0BxaBTJkMcDXgN1Y5RFp5UmFnOU0/view); - Наказ Міністерства освіти і науки України №609 від 08.06.2018 «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в заклади загальної середньої та дошкільної освіти» (https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti?fbclid=IwAR2NXIrf7rrUq0NmXULEaqtVko_nxgxmGD9OgGH05Qre9M5HZnRxtnCEW5c); - Державна будівельна норма (ДБН) В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» (http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/V2240-2018.pdf?fbclid=IwAR2XgxiDHNqRqI_VsMVMHtTsv1oXKDAvOmM1D9ezrea6I5y7CH4jklkeic).
<p><i>Учасники освітнього процесу:</i></p>	<p>Діти: в інклюзивній групі може бути до 15 дітей, із них 1–3 дітей із особливими освітніми потребами.</p> <p>Педагоги: важлива злагоджена робота команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. У складі команди можуть бути як постійні учасники, так і залучені фахівці. Серед постійних учасників: вихователь-методист, вихователь інклюзивної групи, практичний психолог, асистент вихователя, вчитель-логопед, вчитель-дефектолог, реабілітолог. Залучені фахівці: медичні працівники, лікар.</p> <p>Батьки вихованців, у тому числі як члени команди психолого-педагогічного супроводу дитини.</p>
<p><i>Партнери:</i></p>	<p>Інклюзивно-ресурсний центр, заклади охорони здоров'я, школи, спеціальні заклади-інтернати, громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації.</p>
<p><i>Сильні сторони форми:</i></p>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - доступ до послуг фахівців дошкільної освіти, корекційної освіти; - можливість адаптуватися та соціалізуватися у колективі для всіх дітей без винятків; - гідні умови для всіх дітей без винятків; - швидка соціалізація дітей із інвалідністю; - розуміння дітьми особливостей інших дітей, формування навичок прийняття та підтримки. <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - впевненість у тому, що діти отримують професійну допомогу від основних та профільних фахівців, гармонійний розвиток та догляд;

	<ul style="list-style-type: none"> - відчуття наснаги, професійної підтримки та розуміння власного потенціалу завдяки участі в роботі команди супроводу; - можливість реалізації економічного потенціалу родини завдяки вільному часу, що з'являється; - можливість отримувати професійні консультації на будь-якому етапі розвитку дитини. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виконуються вимоги Закону України «Про обов'язкову дошкільну освіту», Цілей сталого розвитку та Конвенції ООН «Про права дитини»; - доступ для дітей із особливими освітніми потребами до першої ланки суспільного простору; - зняття соціальної напруги у громаді та згуртованість її мешканців.
<p><i>Слабкі сторони форми:</i></p>	<p><i>Для дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - існує ризик емоційного та фізичного перенавантаження дитини, якщо педагоги нехтують вимогами до навантаження дітей; - існує ризик непрофесійного впливу, але він компенсується швидкою соціалізацією дітей та «вирівнюванням» за рахунок спілкування у колективі дітей. <p><i>Для батьків:</i> існує ризик невдоволення/неприйняття іншими батьками факту перебування в групі дітей із інвалідністю.</p> <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - затримка фінансування інклюзивних груп із державної субвенції; - обмежений доступ до кваліфікованих кадрів, які задіяні в роботі команд соціально-педагогічного супроводу; - створення особливого універсального простору вимагає більше витрат, ніж створення простору звичайної дошкільної групи.
<p><i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i></p>	<p>Зміст освіти інклюзивної форми дозволяє виконувати всі основні завдання дошкільної освіти та завдання корекційно-розвиткової роботи, скерований на соціалізацію, формування позитивної самооцінки дітей.</p> <p>Особливістю навчально-виховного процесу в інклюзивній групі є його індивідуалізація і диференціація на основі ІПР.</p> <p>Зміст освітніх програм може варіюватися в межах рекомендованих МОН України програм, які відповідають БКДО (інваріантній та варіативній його частинам), разом із парціальним включенням програм корекційного напрямку. Важливі аспекти змісту освіти: забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту; розвиток духовності дитини; своєчасне виявлення та надання кваліфікованої допомоги різним дітям; співпраця з родинами вихованців; надання методичної і консультативної допомоги сім'ям; залучення батьків у процес виховання; розвиток та реабілітація дитини, набуття нею життєвих навичок.</p>

<p><i>Бюджет на відкриття:</i></p>	<p>Мінімальна вартість без ремонтно-будівельних робіт (РБР): 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 150 тис. грн (USD 5500) – вартість обладнання для оснащення групи. Мінімальна вартість із РБР (принципо важливо, щоб роботи відповідали Державній будівельній нормі (ДБН) В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»): 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 150 тис. грн (USD 5500) – вартість обладнання для оснащення групи; 218 тис. грн (USD 8000) – вартість РБР (на основі досвіду ЮНІСЕФ із запуску центрів раннього втручання); 15% від суми РБР – супутні витрати. Середня вартість запуску з частковими РБР: 27 тис. грн (USD 1000) – навчання персоналу; 150 тис. грн (USD 5500) – вартість обладнання для оснащення групи 955 тис. грн (USD 35 000) – середня вартість РБР, якщо потрібні повноцінний ремонт приміщень та супровід будівельного процесу.</p>
<p><i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i></p>	<p>2500–3000 грн (на основі аналізу 7 ЗДО).</p>
<p><i>Тип громади/громад, де модель може бути впроваджена:</i></p>	<p>Інклюзивні групи можуть та мають бути впроваджені в усіх типах громад.</p>
<p><i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. З'ясувати кількість дітей, які потребують інклюзивної форми дошкільної освіти. 2. Спрямувати таких дітей до інклюзивно-ресурсного центру для визначення напрямку розвитково-корегувальної роботи. 3. Розробити план запуску та здійснювати поточний моніторинг його реалізації; запланувати навчання персоналу. 4. Обговорити з батьками вихованців додаткові можливості та виклики, які може принести ця форма, та прийняти заяви батьків на підставі витягу рішення ІРЦ, в якому має бути зазначено, що дитина потребує інклюзивних умов освіти. 5. Рішення про утворення інклюзивної групи (груп) у ЗДО приймає керівник закладу за погодженням із засновником (власником) на підставі заяв батьків дітей із особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, або осіб, які їх замінюють. 6. Створити письмове подання про актуальність та необхідність створення інклюзивної групи та подати на погодження в місцевий відділ освіти. 7. Отримати погодження та наказ відділу освіти (в окремому рішенні сесії місцевої ради необхідності немає) щодо створення інклюзивної групи на базі ЗДО. 8. Видати внутрішній наказ про відкриття групи (розробити та внести зміни у статуті, правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, графік роботи групи та персоналу).

	<p>9. Організувати умови в приміщеннях із урахуванням принципів універсального дизайну (http://ud.org.ua) й доступності та нозологій контингенту дітей (важливо обладнати приміщення мобільними, виготовленими з легких матеріалів меблями на коліщатах із закругленими кутами; придбання спеціальних приладів для дітей з різними нозологіями важливо погоджувати із фахівцями ІРЦ).</p> <p>10. Організувати умови для батьків, які супроводжують дітей (за потреби).</p> <p>11. Працювати над залученням додаткових джерел фінансування.</p> <p>12. Сформувати команду психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами.</p> <p>13. Очікувати/отримати державну субвенцію на фінансування доплат фахівцям, педагогічним працівникам (20%) скороченого робочого дня (на годину); забезпечення їх збільшеною відпусткою (56 днів замість 42).</p> <p>14. Розробити та провести інформаційно-адвокаційну кампанію на підтримку інклюзивної освіти в громаді.</p> <p>15. Організувати та провести урочисте відкриття інклюзивної групи із запрошенням батьків, потенційних партнерів, донорів, офіційних представників громади.</p>
<p><i>Перспективність впровадження форми:</i></p>	<p>Перспективи розвитку форми полягають у створенні умов, які б відповідали універсальному дизайну та принципу доступності, а також у вдосконаленні системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців із команди психолого–педагогічного супроводу дитини (в тому числі через заходи із мотивування особистісно-професійного розвитку).</p>
<p><i>Перспективність застосування умови:</i></p>	<p>Умова ІО є принциповою ціннісною умовою сучасності. Її потрібно впроваджувати для досягнення високого індексу дружності, створення умов, які б відповідали принципам універсального дизайну та доступності для всіх без винятку. Ця умова передбачає врахування особливостей дошкільного простору, організацію навчання «універсальних» фахівців, які працюватимуть із дітьми шкільного та дошкільного віку, мотивування їх до особистісно-професійного розвитку. Варто запобігати «школяризації» дошкільного відділення і враховувати самоцінність дошкільного дитинства.</p>

Додаток 11.**Активне залучення батьків у дошкільну освіту дитини. Профіль ціннісної умови дошкільної освіти**

<i>Умова:</i>	Активне залучення батьків у дошкільну освіту дитини
<i>Мета впровадження:</i>	Опис умови на прикладі форми «консультативний центр для батьків або осіб, які їх замінюють». Запроваджується в закладах освіти для забезпечення єдиних вимог і наступності сімейного суспільного виховання. Передбачає активне залучення батьків у дошкільну освіту, надання безоплатної психолого-педагогічної допомоги батькам або особам, які їх замінюють, підтримки всебічного розвитку дітей.
<i>Індекс рекомендації експертів, % від опитаних:</i>	Опитування експертів не проводилося.
<i>Застосування по країні:</i>	26,3%
<i>Опис умови на прикладі форми:</i>	Консультаційний центр для батьків або осіб, які їх замінюють, здійснює свою роботу на громадських засадах в індивідуальній або груповій формах спілкування батьків із фахівцями у галузях дошкільної освіти та розвитку дитини. Форма може бути створена при закладах дошкільної освіти, школах, районних методичних кабінетах. Передбачає залучення батьків в освітній процес: організацію лекторіїв, теоретичних і практичних семінарів, індивідуальних і групових консультацій для батьків або осіб, які їх замінюють; організацію заочного консультування через листування, в телефонному режимі, через організацію роботи сайту навчального закладу.
<i>Нормативно-правова база:</i>	Стандартна нормативно-правова база дошкільної освіти в Україні. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №714 від 30.06.2011 «Примірне положення про консультативний центр для батьків або осіб, які їх замінюють, і дітей, які виховуються в умовах сім'ї» (http://old.mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednyia/doshkilna/norm-prav/714.doc).
<i>Учасники освітнього процесу:</i>	Діти; педагоги , які консультують, навчають батьків, спонукають сім'ю до дії, соціальної ініціативи, допомагають в організації здобуття дошкільної освіти в сімейних умовах; батьки , які у цій формі є активними учасниками дошкільної освіти.
<i>Партнери:</i>	Реалізація форми побудована на партнерських взаєминах «батьки – фахівці». Партнерами можуть бути заклади культури, освіти, медицини, громадські організації, благодійні фонди, приватні спонсори, органи місцевої та обласної влади, релігійні організації.
<i>Сильні сторони форми:</i>	<i>Для дитини:</i> отримання послуг дошкільного виховання як від педагогів, так і від батьків. <i>Для батьків:</i> <ul style="list-style-type: none">- включеність у життя дитини;- можливість отримувати загальні та профільні професійні консультації на будь-якому етапі розвитку дитини.

	<i>Для громади:</i> посилення батьківського потенціалу громади.
<i>Слабкі сторони форми:</i>	<p><i>Для дитини:</i> батьки можуть не виявляти активності щодо організації дошкільної освіти в умовах сім'ї або включатися неякісно.</p> <p><i>Для батьків:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - можуть виникнути бар'єри у комунікації з фахівцями; - відсутність повноцінної дошкільної інфраструктури може спровокувати проблеми у розвитку дітей. <p><i>Для громади:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - обмежений доступ до кваліфікованих кадрів, які задіяні в наданні послуг консультативного центру; - громадські засади впровадження форми не передбачають відповідної якості роботи фахівців через її необов'язковість; - ризик формального здійснення форми.
<i>Зміст освіти, який здатна реалізувати форма:</i>	<p>Зміст роботи висновується із завдання надати допомогу батькам або особам, які їх замінюють, тож включає питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - соціалізації дітей дошкільного віку, які виховуються в умовах сім'ї та садочка; - вікових, психофізіологічних особливостей дітей; - психологічної готовності до навчання у школі; - профілактики відхилень у фізичному, психічному й соціальному розвитку дітей дошкільного віку, які виховуються в умовах сім'ї; - організації ігрової діяльності; - організації харчування дітей удома; - створення умов для загартовування й оздоровлення; - соціального захисту дітей із різних категорій сімей. <p>Організація психолого-педагогічної допомоги батькам або особам, які їх замінюють, будується на основі інтеграції діяльності спеціалістів консультативного центру:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вихователя, - практичного психолога, - учителя-логопеда, - медичного працівника та інших фахівців.
<i>Бюджет на відкриття:</i>	Не потребує додаткових коштів, якщо запроваджується в існуючому закладі дошкільної освіти. Приміщення закладу повинне мати відповідний простір для роботи практичного психолога та/або тренінгову кімнату, приміщення для заходів.
<i>Бюджет утримання (дитина/місяць):</i>	Не потребує додаткових коштів.
<i>Тип громади/громад, де модель може бути впроваджена:</i>	Всі типи громад.
<i>Необхідні кроки для впровадження форми:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здійснити облік дітей дошкільного віку, охоплених і не охоплених дошкільною освітою. 2. Визначити місце проведення відповідної роботи (в районному методичному кабінеті, на базі закладу дошкільної освіти чи інших навчальних закладів тощо).

	<p>3. Оформити соціальний паспорт сімей.</p> <p>4. Розробити конкретні програми роботи консультативного центру.</p> <p>5. Визначити конкретних фахівців-виконавців та узгодити їхні дії.</p> <p>6. Видати внутрішній наказ про організацію консультаційного центру.</p> <p>7. Організувати умови для роботи консультаційного центру.</p>
<p><i>Перспективність впровадження форми:</i></p>	<p>Найбільш перспективним є створення консультаційного центру у закладі дошкільної освіти для підвищення батьківського потенціалу всіх учасників освітнього процесу (не тільки не охоплених дошкільною освітою дітей). По-перше, у ЗДО в наявності є всі фахівці, які нададуть якісні консультації. По-друге, робота ЗДО побудована з урахуванням роботи з батьками та надання їм необхідних консультацій. Тож використовувати цей потенціал важливо як для сімей, діти з яких не є відвідують заклад, так і для сімей, які є клієнтами закладу.</p> <p>Перспективним є розширення меж обслуговування від консультативних медичних, соціальних, корекційних послуг до сервісних (перенаправлення) та відкриття відповідальної оплачуваної посади.</p> <p>Постійне приміщення – тренінговий центр.</p>

Додаток 12.

Форми дошкільної освіти в Україні, по областях

(станом на 25.02.2019)

Область	Черга станом на 15.12.2018	Кількість місць, створених у 2018 р.	Кількість ЗДО, які мають дошкільні підрозділи	ЗДО сімейного типу	Кількість суботніх та недільних груп	Короткотривалі групи		Кількість центрів розвитку дитини, які надають освітні послуги у сфері дошкільної освіти	Інклюзивна освіта		Кількість груп із сезонним перебуванням	Кількість консультативних центрів на базі діючих ЗДО	Кількість дітей, охоплених соціально-педагогічним патронатом	Інші альтернативні форми дошкільної освіти (вказати)
						Кількість ЗДО (дошкільні підрозділи), які мають групи короткотривалого перебування	Кількість груп короткотривалого перебування		Кількість ЗДО, які мають інклюзивні групи	Кількість інклюзивних груп				
Всього по областях	33 666	24 211	3201	0	12	1178	2021	192	950	1321	44	2596 (без Сумської та Харківської обл.)	13878	454
Вінницька	1426	446	172	0	0	8	8	4	48	55	0	116	0	159
Волинська	220	763	69	0	0	46	48	1	17	28	6	32	16	

Дніпропетровська	4612	1083	167	0	0	22	30	19	40	42	0	0	0	0
Донецька	342	321	62	0	0	0	0	17	24	29	0	0	960	0
Житомирська	857	795	60	0	0	178	200	23	74	74	0	675	2266	53 (комбінованого типу)
Закарпатська	2128	885	101	0	0	88	145	0	34	36	0	3	962	0
Запорізька	448	299	124	0	0	57	58	5	45	62	14	81	12	8
Івано-Франківська	870	1537	169	0	0	-	275	0	49	61	0	0	28	660 дітей
Київська	1245	3530	263	0	2	41	62	22	102	147	0	68	24	17
Кіровоградська	115	399	114	0	0	27	28	0	11	14	7	484	436	2 форми / 345 дітей
Луганська	322	170	56	0	0	63	58	3	21	28	3	14	513	0
Львівська	3128	2485	317	0	1	75	152	8	75	152	0	22	92	28
Миколаївська	1071	271	51	0	0	40	40	6	32	33	3	0	1497	669 дітей
Одеська	2560	2500	257	0	3	126	305	14	37	48	1	334	544	0

Полтавська	1084	378	75	0	0	5	5	1	31	40	1	171	1261	
Рівненська	1920	603	178	0	3	155	226	0	34	44	2	295	227	4
Сумська	149	460	228	0	0	9	9	10	16	23	0	2068 дітей	783	0
Тернопільська	0	530	26	0	3	Не зазначено	Не зазначено	2	Не зазначено	13	4	19	2	6
Харківська	1749	1676	207	0	0	93	129	7	46	65	3	539 дітей	3329 дітей	126
Херсонська	1718	282	6	0	0	21	22	3	22	22	0	35	196	0
Хмельницька	1750	500	181	0	0	34	43	7	41	84	0	107	9	37
Черкаська	861	262	209	0	0	4	4	0	27	29	0	24	711	2
Чернівецька	1740	497	26	0	0	41	66	8	54	75	0	116	10	0
Чернігівська	225	434	70	0	0	4	4	9	18	23	0	0	0	0
м. Київ	3126	3085	13	0	0	41	74	23	52	94	0	0	0	29